

Sarja Urmas:

„Panõmi tähele ja hoolimi ütstõõsõst, annami abivajajalõ abikäe ja jäämi ütstõõsõ vasta õks viisakas.”

lk 2

Veesaarõ Annõ:

„Valgamaa seto' sai' kokko hõigat ja nä tulli'!”

lk 10

Laaneotsa Annela:

„Seto latsõ' Tartoh korjuva' kokko.”

lk 10

Setomaa

Hind 1.50 euro

Veebruar 2023, nr 2 (399)

Välläandmist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm

Vahel Setomaa valla leht

Seto esindüs käve Aluliinah ja Pededzih kuuhtüüd arõndamah

Seto inemisil om õks kõgõ edasiviiv rahutus seeh. Ku panti kinni Pihkva, Irboska, Petseri suund, sis toda inämb om ütistüüd naat tegemä naabridõga Lätimaalt.

KAUKSI ÜLLE

Innidse' kümme aastat om olnu tihe kuuhtüü Suiiti kogokunnaga, Hopa, Engure ja Smiltene vallaga. Pikkä aigu om käut Kornetihe eestlāisi pääväle ja Eesti Vabariigi aastapäävä tähistāmisõlõ. Tuuvasta viimādse' aasta' om esierānis Luhamaa iistvidājā Leima Aarne ja Setomaa Liidu kultuuri-nõunik Hörna Aare iist vidāmā suhtit Põhja-Lāti Aluksne ja toisi lähembidõ maakundõga.

15. veebruari hummogu sõidõti katõ massinaga Aluliina poolõ. Luhamaal ol' kogonõminõ ja kats massinat valisi' erälde tii'. Õt olõs huvitavamb. Mi auto roolih kõnõl Hörna Aare ka lumidõsõ kõnkligu maastigu märkest, liinamākest ja mustitsist lahingupaikust, a toda käänlidõsõ tiiga kõkkõ kirja saia' olõ-s võimalik. Õgatahes Valgu Heiki loengutõ ja artiklitõ valgusõh om tiidā', õt nii Meremāe-Obinita kandi rahvas ku Rõugõ-Vahtsõliina rahvas, Misso kant, Aluksne ja Ape, Laitsna, Laura kant omma' kunagi olnu' üts Adzele maa-rahvas, vana hõim. Mis mi sis nāe ja ar' tunnõ?

Mullõ ku Rõugõ ja Viitinā lähkõh sündinü ja üles kasunu inemisõlõ ol' joba algusõh huvitav edimāne tsihtpunkt vahtsõnõ kultuurimaja. Tuu ol' ehtet kunagistõ ollõtehassõhe ja huunõ ehif umal aol Vietinghoffidõ perekund, kiä' ol' ka Viitinā mõisa umanigu'. Järgmādsenā külāstimī nāide lossi, mis om liina muuseum.

Kultuurimaja juhataja ütēl, õt maja om küll remondit, a aoluulinõ katus lask läbi kohati, restauriimisõ summat anda-i, nii tetāski õga aasta vähāmbāt remonti, õt vihma jälgi üle värmi'. Suur, 400 inemist mahutav pehmidõ tuulõga saal om hüä akustikaga ja nādālih om kolm-nelli kontserti vai tiat-riõdagut. Tuldās Riast ja kavvõmbastki. Karoona aastil õs

Setomaa esindüs kohtumisõl Aluksne liina ja valla juhtidõga.

Järvelli Reinu pilt

saa' kultuurimaja tävve võimsõga tüütādā', a no' jal kaudas üritüisil. Majah omma' abara' mugava' rõivastusruumi' näütlejilõ ja ka väiko must saal, midā kutstas plākkboks, a kuis tuu seto keeli om, õi tiāiki õkva. Majah tüütās kohalik tiatri kah. Ültse om Aluksne haldusüksusõh 10 harrastustiatrit.

Kultuurimaja tüüjoud om kokko tõmmat. Nelā kultuurimaja pääle om kats juhatajat. Om kõva tüü kõkkõ koordineiri'.

Lava kõla pruumsõva' Vabarna Jane ja Sarvõ Õiõ lühko leelolaulukõsõga ar', kõlasi küll. Kõgõ valgõmp nulk, suuri aknidõga ruum om kultuurimajah käsituülisi perält, kümme kunna piili pääl koetas kangit – tekke, suurrätte, linast rõivast. Osta ka väega erilidsõ' mustriga kinda', mustidsõ' kirä' pääl. Kindakirä' omma' alalõ, ku ka kiil om vahetunu.

Kultuurimaja aknõst paistus pikk paadikuurõ rida ja Aluksne järv. Kuuri' omma' kujonõnu' majutusruumidõs stiilih *bed and boat* – säng ja paat. Suur aknõ järv poolõ, istut läve pääl vai sõidat paadiga vesiruosõ, luikõ vai partsõ keskele loojangulõ vasta. Bookingust pidi löüdmā üles!

Muuseumih, Vietinghoffidõ lossih ol' nii aoluulinõ ku soo-ilmaaignõ vällāpanõk, huvta-

Pededzi kultuurimaja juhataja tutvustas kohalikku aoluulist käsituüd. Kauksi Ülle pilt

valt vällāpanat aajuun lövvet esemidõ kaupa vanõmbist potikildõst sooilmani vällā.

Liinavaltsusõh võti' meid vasta liinapää ja kultuuri- ja turismijuhi'. Pakti värskit hõste ilostõt tillõkõisi soolatsit ja makõsit hamsahuisi ni saadi tutvast vastavõtjidõga.

Aluksne om haldusüksusõ keskel, õgalõ poolõ om ümbre 30 kilomeetri. Turism om väega tähtsā osa Aluksne arõngust, soo päälinast Riast kavvõlinõ kotus om Lätimaal turiste lem-mikkotussist nelās. Kultuurimaja Aluksneh ja viil kolm kultuurimaia rajoonih, 10 harrastustiatrit, kolm folkloorigruppi, säidse rahvakunstistuu-

Kohalik aoluulinõ käsituü Pededzi kultuurimajah.

Kauksi Ülle pilt

diot, liinamuuseum, raudtiimuuseum kuuh kitsarüüpaga raudtii atraktsiooniga, koori'. Elānikõst poolõ' omma' Aluksneh ja poolõ' rajoonih. 15 000 elānikku, a õks koolõs ināmp, ku sünnüs.

Kaõs suurõmb festival, Aluksne liina päiv om 4.–6. augustil ja sis om Setomaal kuningriigipäiv uma kipõ aoga.

Vallavanõmb Kudre Raul, Leima Aarne ja Hörna Aare tutvustiva' mi tegemisi. Huvi herāt kohvikidõ päiv nii Setomaal ku Vana-Laitsnah, niisamatõ kõik tuu, mis perimuskultuuriga kõüdet. Lepemi kokko, õt mi lää timahava Kornetihe 27. mail eestlāisi pääväle, meid

oodõtas ka 28. augustil Vana-Laitsna kohvikidõ pääväle. Kuigi lāti turiste ka Setomaal käu, tiidvā' nā ināmp Verska spaad ja sanatooriumi ku seto leelot. Leima Aarne tunnustas Aluksne turismikõrraldajit tuu iist, õt om hulga turismiinfot eesti keeli saia'. Raudtiimuuseumih om eesti keeli võimalik saia' tiidüst, a muial ka. Mi pia viil lāti suunda liikuma, kas vai info jagamisõ poolõ lāti keeli.

Tennāmi, jaami kingtüisi ja sõit lātt Pededzi kanti. Pededzi kandiõ om Laura olnu sääne-sama keskus ku setodõlõ Petseri. Ka Luhamaa nulgālõ om Laura olnu Pankjavitsa kõrval tähtsā. Ka mullõ om tuu huvtav ni uutmisherāvüs om korgõ. Mu vanavanaimā vanõmba' lātsi' umal aol õigõusku ja saiva' maad Vilo vallah Vilõ külāh, nii õt Laura ol' ka nāide valla-keskus. Pilte päält olõ nānnü, õt verevist kirbitsist ehtet kodoma ja muudu materjali ja ehtāmisõ käekiraga.

Kultuurimajah om põrmandu pääl Pededzi kandi kaart üteh teie ni külliga. Ni sääll ol' veet piiri' 1778. aastast pääl – kuis Poola, Vinne, Lāti, Eesti piiri' joosi' üle Pededzi kandi. 1920.–1924. aastani ol' Pededzi jago Petseri maakunnast ni Eesti Vabariigi all. Sis andsõ Eesti

tuu kandi Lātilõ maiõvaeldāmisõ seeh üle.

Pededzi kultuurimaja om kõgõ suurõmb Aluksne rajoonih. Õkva ussõst sisse tulla' hüvvā kätt om aoluunulk. Kultuurimaja juhataja om väega temperamentne naane, timā tutvustas hinnāst ku seto, kohāliku vinne, juudi, lāti verd peris-maalasõna. Laura ja timā ümb-rus om olnu paik, koh elānikõs olnu' lātlāse', võrokõsõ', seto', vindlāse', juudi'. Jutus tull' kohālikõ vindlāste kiil, koh hulga toisi kiili lainsõnnu, nii paar-sada umma sõnna, mis toisilõ vindlāisile võõra'. Pededzi elāniku' omma' ināmb õigõusku, sääll om Iljalõ pühendēt kerik.

Ku kultuurimaja juhataja üteh toisi Aluksne kandi iist-võtjidõga Setomaal käu, sis õkva Pededzi rahvas taht setodõga lābikāumist arõnda', nāil peetas ka pühhi õigõusu kal-lendri perrā. Valmistudas liha-hiites. Varahamba peeti tuud hobõssidõga ringi sõitõh. Hāllütās ja tetās munaloomkat. Peetas ka iljapāivā, vana-aasta seeh om balli' mooduh. Eelarvõ koostas juhataja, Aluksneh olõv kultuurimāiu juhataja vaehtõ-pāäl tõmbas mõnõ plaanitu üritüse maaha vai paigutas toistõ kultuurimāija. Kaõh om maa-elānikõ vähāmbāst jäämisõst – liinuhe minek ja unõlõ jäämine, nigu õks soo ilma aigu.

Kaemi viil perimusnāütüst. Kõgõ suurõmb uhkusõasi olõv säälkandih olnu hopõn ja hobõsõ suuravva' ja sammõt-viiriga ni siidilanguga tikit vil-lanõ hobõsõ- ja saanitekk.

Võid om nii vinne-, juudi-, lat-gale- ku setomoodulitsi kapih. Kindakirā' viskasõ' õks ütte mi kandiga. Ülemādse kõrra pääl om tarõkõnõ täüs tikit saina-rõivit, ilotiranikkõ, pühāselini-kit – jalki kõigi kultuurõ ummi. Huvitav on õga eseme man-mārki', kas tuu om seto, võro, lāti vai juudi perimusõ muudu tikit vai heegeldet.

Joomi tsāid, haukami ahoh kūdset saiamuudu kuuki ni lupami külāskāukõ valmista'. Annami kingtüise' üle, tennāmi ja alostami tagasitiid. Üte pää-vāga pallõ nātt ja ütitsit plaanõ tett. Üts om selge – Lätimāa, eriti lähkõkõnõ Põhja-Lāti om umanõ, huvtav, arõnõnu turismi mõttõh ja om põnnõv avasta'.

Tuu oll viie aastaga iist, ku Eesti Vabariik tähist uma 100. sünnüpäivä. Om jal' juuböli aastak, Eesti Vabariigi 105. sünnüpäiv. Mi saa hindäلت küüsüdä' – kas soo sünnüpäiv om tõistsagamanö ku töösö'? Muidogi' olö-öi, a samah omma' kõik sünnüpäivä' erilitsö'.

Ütiskund om andnu' selge' märgi', öt koroonat inäp pelätä-äi. Meid kõiki hiidüt liisnalt korgö energia hind. Täambätses päiväs om energia hind odavabast lännu' ja tuuga' ka' elo liikunu' piaaigu normaalsöhe rütmi. Sinnä' joudmisös oll meil kõigil täütä' uma jago.

Iih om uutmah valimisö'. Tuu tekütäs jal' pingit ja suuri vaiöluisi. Ütle' kindlahe uma arvamus, anna' uma panus ja mine' valima!

Mia om parhilla' kõgö suuröp hirm? Kaños om tuu sõda Ukrainah, mia paistus olövat nii kavvöndöh, a samah om tuu nii lähkoh. Hirm sõa eskaliirumisö iih Öuruupah om öigustöt ja tuud tohi-i riigi' kindlahe võtta' kergelt. Eestläse' omma' pallö panustanu' Ukraina avtamisös – materiaalsölt, toetuisinä ku ka' aolist ressurssi.

Eesti Vabariigi sünnüpäiv om kujonönu' tähelepandmisö ja tunnustamisö aos. Midä miilde tulöta' Setomaal? Tunda' hüvvämiilt tuu üle, öt aastagalöpu saisuga' jäi valah inemisi veidebäst önnö 12. Valmis sai vahtsönö huuldökodo peremaja Miktämäel. Panti masma vahtsönö valla üldplaneering. Valda om tulnu' mitu Naabrivalvö piirkunda. Huu om sisse saanu' haridusö mudeli tsööriklaud. Valmis sai suur ja väärtuslik raamat „Seto rahvaröivad“. Mi pia olöma uhkö' tunnustusö üle, mia' anti perändkultuuri hoitjilö, koorijuhtölö, suusaorienteerujilö, nuursuutütäjilö, kultuuriedendäjilö jt.

Panömi tähele ja hoolimi ütstöösöst, annami abivajajalö abikäe ja jäämi ütstöösö vasta öks viisakas.

SARJA URMÄS,
Setomaa valla
volikogo esimiis

Seto kiil algajilö

KÜLVIGU HELEN

15. veebruaril nakaś Verskah kindral Reegi taröh pääle seto keele oppaminö nuilö, kiä' olö-i inne pallö seto keelega kokko putnu'.

Oppaja om Vabarna pree-miagi tunnustöt Palmi Silvi.

Opma oll' tulnu ümbre kümne inemisö, näide hulga muusiumidö tüütäjit ni koolioppajit, oll' seto juuriga inemisi ja eski üts suumlanö.

Soovi opjilö ja oppajalö hüvvä päälenakamist, julgust kõnöldä' ja julgust essüdä'.

Aitumma Rahvakultuuri Keskusölö tugimisö iist!

Seto kiil om opitav.

Külvigu Heleni pilt

Laanetu Nikolai sai Valgõtähe V klassi ordeni

Meil om ullihüä miil, öt mi uma setost tiidläne Laanetu Nikolai om saanu Eesti riigi presidendilt Valgõtähe V klassi ordeni!

KÜLVIGU HELEN

Laanetu Nikolai, a üldäs öks Kollä, om Rõsna küläst perikimmäs seto. Jo poiskösöna miildü tälle luudus ja nii läts tä Tartohe suurkuuli bioloogiat opma.

Kollä tahtsö öks eläjit uuri' ja no' omgi tä üts Eesti paröbit mõtsaeläjätiidläisi. Kollä tiid ka pallö kallost ja mõist nuist mitu tunni kõnöldä'. Peipsi ja Pihkva järve kala' omma' täl kõik tiidä'. Kollä om pallö uurnu koprit, a ka töisi jahieläjit. Kollä om Seto Instituudiga kõgö üteh olnu, parhilla' om tä instituudi tiidüsnövvukogo liigöh.

Kollä om eis' üts väiga hüä kõnölöja ja väiga hüä seto keele

Laanetu Kollä.

Eräkögo pilt

kõnölöja. Timä jutu' omma' nalälitsö' ja timä söbralik olök köüt nuuri ja vannö.

Kollät võidö ka filmi päält nätä': 2020. aastaga kevväi sai üles vöödöt filmikene „Hommi-

Örsava järvel“, koh Kollä ja instituu di juhataja Raudoja Ahto läävä' parvöga Örsava järve pääle ni jututasö' luudusöst ja aoluust.

Pallö önnö, armas Kollä!

Kae' perrä!

■ Filmi „Hommi Örsava järvel“ saadö kaia' Juutuubist: <https://www.youtube.com/watch?v=UD-TAsoBE18>.

Lillepuu Vassö sai Valgõtähe V klassi ordeni

KAUKSI ÜLLE

Lillepuu Vassö om seto miihilaulu koori Seto Miihi Summ avvuesimiis. Tä om sündünü' 25. detsembril 1929. aastagal Küllätüv küläh. Katsa-aastagatsöst naas pääle kařapöli, noorölt põllutüü. Spordihuvilisöl nooröl oll kotoh kavvöndöhehüppämisö liivakast ja rööbäspuu' ni kuulitoukamiskerä'.

Obinitsa kuuli läts Eesti aol, edesi oppö Saksaa aol ja lõpöt kooli nõukogodö aol. Söaväeh käve Mongoolia ja Hiina piiri veereh, sääl tull ringkunna kuulitoukamisö meistris. Spordivöistlustöl käve ka' perästpoolö.

Tüükotusö' omma' olnu' põllutüü, raamadukogo, kultuurimaja ja farmi juhataminö.

Obinitsa keriguvanöp oll nelä papi aol. Vahtsöl heränemisaol oll Küllätüv tsassona kõrda-

tegemisö iistvõtja.

1970. aastagil säeti kokko ansambli Meremäe Naase' ja Mehe'. Tä laul, kooni' töösö' laulusöbra' lätsi' igävigutiid. 15 aastaga iist kutsuti juhendamä ja vällä oppamä miihilaulukuuri Seto Miihi Summ. Tä mõistsö anda' laulutraditsiooni edesi noorilö miihilö.

Vassö toimötas umah taloh ja om öks huvitöt tuust, midä siih ilmah tetäs. Timä elokogömus ja nalälinö kõnölöminö pand ögah iäh kullöja naarah-tamma. Umah nulga om tä väiga' avvustöt vanaherr.

Soovimö önnö ja tervüst!

Lillepuu Vassö.

Sundelli Harri pilt

Mi ooda kostipäivä kohvkit hinnäst kirja pandma!

Järekörrah XI Seto kostipäiv om 12.–13. augustil 2023. aastagal

PÄRNOJA ÜLLE, TAALI KATI

MTÜ Seto Küük

Mi kutsu kõiki ettevõtlikkö söögihuvilisi, sõpruskundö ja kogokundö kostipäivä kohvkut tegemä! Puulpühä, 12. augustil om päämäne päiv.

Töönö päiv om huvilisi veidebä ja sis kiä saa, tuu om valalö. Pühapäivä om kohvikidöh peräpütüpäiv vai sis paktas tuud, midä viil paku' om. Kostipäivä mõtöh om tutvusta' Setomaad, sookandi söögikultuuri ja kotosöpääl kasvatötut.

Kohvikidö kirjapandminö kau kooni' 1. märdsini' 2023. Mano saat küüsüdä' ja kirja panda' Seto Küük kodolehe päält www.setokyyk.ee/et/kostipaiv.

setokyyk.ee/et/kostipaiv.

Nuulö, kiä' mõtlösö' kohvkut tetä', mõnö' soovtusö':

■ Talo moropääl kohvigu' omma' väiga' oodöt. Innitsidö aastagidö külälisil kirjapantu ja kõnöldu perrä om tiidä', öt kõgö inäbä näid huvtki' kododsö maaelo nägeminö.

■ Kostipäiv om mõtöld Setomaal kasvatöt söögikraami ja kohaligö retsepte tutvustamisös.

■ Pallö teid arvösta', öt kohvikidö iistvidäjä' saava' kokko umbös körd kuuh märdsist juulini'. Ögast kohvkust pias ögal kokkosaamisöl olöma vähäbält üts inemine. Kuuholökil olöminö tuu kõik kokko ütte inforuumi, võimaldas jo aikahe ennetä' kitsaskotussit ja tegutsöda' ütitsidö kokkolep-

pidö perrä, öt hoita' kostipäivä korgöt kvaliteeti ja tasöt.

■ Kostipäivä märgi ala panömi önnö kirjapandmisö aol kirja pant kohvigu'. Nii mi saa ütidi-

Obinizza lett.

Eräkögo pilt

selt tagada' kvaliteedi ja tegutsöda' ütidsö nägemusö perrä. Kirjapant kohvikidölö om kõrdaajidö puult reklaam ja tegevuslua'.

■ Kostipäivä nimekirja oodami ütöpäävähkohvkit vai kohvkit, mia' olö-öi ögapäävatselt söögikotusö'.

■ Kindlahe mõtölgö' jo parhilla', kiä om ti kohvkut tege-mäh. Innitsidö aastagidö kogömus näütäs, öt kokko võisi' olla' kohki' kümne inemist.

Seto kostipäivä kõrraldas MTÜ Seto Küük. Ku sul om inne registriirmslehe täüt-mist küüsümüisi ja mõttit, sis võit julgöhe kirota' kyyk@setomaa.ee, katitaal@gmail.com vai helstä' 513 1366.

Mi ooda huvtavvi mõttit!

AA – Avasta’ Afrat

Esä Afrat oll Jumala sõbõr. Ja ku inemine oll Jumala sõbõr, sis tä om Jumala sõbõr. Ja Jummal om timä sõbõr.

Jeesus ütles ummilõ üliopilaisilõ, mitte õnnõ 12 apostlilõ: „Ti olõt mu sõbra’, ku ti tiit, midä ma teid käse. /.../ Tuud ma käse teid: saldkõ’ ütstõist!“ (Jh 15:14, 17)

Jeesus ütles sõod meele parhillaki’.

Tuu om handsak, tuu kiräkotus, selle õt kas sõprus saa alosõs olõma säntsil tingimuslausil. Ja kas Jeesus ülepää and mäntsitki’ käska? Säänest üleskirotõttut ilokõnõt piaravamma tuu ao stiilis vai mõtlõmisõs – käskvä Jummal.

Kiäki’ naka-ai käskmisõ pääle kedägi’ saldma, sundih, käsulit sõlt. Kiäki’ naka-ai.

„Tuuh om saldmindõ – olõ-õi tuuh, õt mi olõ saldnu’ Jumalat, a õt Timä om saldnu’ meid.“ (1Jh 4:10)

Inemine sald vasta, vastas Jumalalõ.

Esä Afrat saldõ Jumalalt siih, ja ku inemine sald Jumalat siih, sis tä tege tuud ka’ sää.

Jumala saldmindõ paistus vällä inemisi saldmisõh. Tuu om mu tunstus esä Afratist, uma sõbrast – esä Afrat saldõ inemisi, kõiki, kõiki inemisi.

Jeesus om alostus, Jeesus om liikminõ, Jeesus om peräots. Kõik kau Jeesusõ ümbre ja Jeesusõ seeh. Päämäne küüsumüs om Jeesus, vai *skandalon* vai meelütüs, himotekütüs, takistus, vihanõ olõminõ, segähäjä, pahandus, halvastõ ütlemindõ. Jeesus meelütäs, Jeesus tekütäs himmo, Jeesus ütles halvastõ, Jeesus sekä, Jeesus aja vihatõsõs. Tä tekk tuud mustõhavva, ja tege tuud ka’ parhilla’. Jeesus om skandalon. Ja õgaüts, kiä sald Jeesust, ja timä armastamisõ vai armatsõmisõ om alostanu’ Jeesus, tuu inemine om Jeesusõ muudu. Tä olõ-õi harinõminõ, õgapääväne, sündsä. Ma tundso säänest esä Afrati. Tä oll mitmõlgi’ kõrral jälle, tõõnõkõrd viimäde piirini’ vihalõ ajav, valu hullumiielne. A kõgõ tuu seeh ja man oll saldmindõ inemisõ vasta. Tuu oll ja om päämäne. Tä kisk su vällä mugavusõ seest. Kisk su vällä sust hindäst, hindäle harõtõt rutiniist vai rituaalõst.

Esä Afrat oll umal aol Verska papp ja pallosidõ jaos Verska patt Setomaal. Tä oll ausa, ilma võlskusõlda’, papp ja patt – ma tundso timmā mõlõbah. Tä olõ-õs võlss, olõ-õs vagatõsoja. Timäh olõ-õs ettehiitmist, tä avvust inemist säntsena, nii ku inemine om. Tuuperäst käve’ timä man õnstust saamah inemise’, kiä’ vaest muido ilmahki’ jovva-ai papi mano. Nä avvusti’ timmā, ja avvustasõ’, selle õt nä tundso’, õt esä Afrat pia-as hinnäst näist parebast. Ja tä piaki-is.

Esä Afrat oll väiga’ külälislahkõ. Timä preestrimaja Verskah oll kõik aig rahvast täüs. Säält võidsõ löüdü’ kõiki ja kõkkõ, üle Eesti.

Esä Afrat saldõ Setomaad ja setokõisi. Tä ilost uma kodosõ pühäsenulga ja Paldiski kerkoh ikonostaasi, mia oll timä viimäne tiinmiskotus,

Esä Afrat.

Laanetu Indreku pilt

seto pühäserättega’. Läbi timä sai ma hindäle kodo Peko, kiä täämbätse pääväni sais mul altarih kõrvotsidõ Jeesusõ ja Jumalasünnütäjaga’. Läbi timä ma sai tundma seto õigõusku.

Setokõisi maagilinõ õigõusk kõlbas esä Afratilõ. Tä tundso hinnäst tuuh kodotsõlt, hindä umana. Seto vüü oll täl preestrivüüs.

Ku ma sis jäl’ ütškõrd lätsi esä Afratilõ küllä Verskahe, sis tä võtt minnu vasta tervtüsega’: „Noh, sitahädä.“ Tuu oll timä muud üldä’ tõõnõkõrd midägi’ tävveste kohatut vai vastamiiselt tsuskvalt. Näütüses üldä’: „Situ’ peio, prill!“ Vai ku ma olli saanu’ järekördsõ tiinmiskeelu, sai sõimada: „Kurat, sa saa-as sis vaiki olla’ vai. Kirotagu-ui näid kirju.“ Ja peräst tuud võtt ümbre kaala kinni. Üsähüt ja üteli: „Ma salli sinnu.“

Jah, õga kõrd, ku mi perüselt kokko sai vai läbi telefoni kõnõli, tä üteli mullõ, õt tä sald minnu. Ütel õgal kõrral, õt mi olõ sõbra’. Ütel mullõ, õt ma lepüsi’ ar’, kas mõnõ inemisõga’ vai kerikuga’. Ma olõ nii ku Kõue poig samasääne veljust apostlidõlõ Johannesele ja Jaakobusõlõ, kiä’ tahtsõ’ tulõga’ taivast häõtä’ samaarlaisi küllä, kiä võta-as vasta Jeesust. Nii ku Jeesus tõrõl näid, tõrõl esä Afrat minnu.

Jeesus om suurõp ja salajatsõp ja vafatup ja ilosap ku tuu, kedä om kujotõt pühäkiräh ja kuulotõt kerkoh. A kaemalda’ toolõ või pühäkirästki’ vai kerkost löüdü’ tuu suurõ Jeesusõ, sis ku Jumala Vaim and Timmā löüdü’. A sa lövvä-äi. Tä eis’ ilmus, ilmutas hinnäst. Kristlus om ilmutususk. Jumalat saa-ai

löödü’. Õigõbahe, tuu ülesandõ ülesannõh om, õt inemine saasi’ arvu vai jovvasi’ tooni’, õt Jumalat saa-ai löüdü’. Jummal saa inemisõs, Jummal eis’ tulõ inemise mano!

Jummal om tulnu’ esä Afrati mano, timmā pututanu’, hinnäst ilmutanu’. Esä Afrat elli tuud ilmutust, elli Jumalat. Jah, tä tõtõstõ tekk tuud. Timä elämisõ muud, timä sõltuvus ja timä ikooni’ omma’ kõik tuu väljendus. Esä Afrati elo ja ikooni’ omma’ ku kiiksuga’ vai nihkõh. A mi’ elo’? Omma’ nuu’ ilma nihkõlda’, sõltuvusõlda’? Esä Afrati elo oll mi elosidõ peegeldüs, ja tuud väiga’ kõvastõ ja intensiivselt, segähäjält ja vihalõajavalt.

Esä Afrat oll Jumala inemine. Tä oll kõik aig vallalõ Jumalalõ. Tuust and tunstust timä järest süämepeält ar’ kõnõlõminõ (pihtminõ), spontaansõlt süäme kergendäminõ. Tä pihi-is reegli peräst, a lihtsalt oll kõik aig patutunnistusõh. Ja ma sis loi tälle ettenätt andisandmispalvõht. Tälle tekk tuu palvõvormel nalja. Nii õt timä jaos ma kasudi väiga’ lihtsat: „Jummal and Sullõ andist.“

Ja ku ma olli tälle süämepeält ar’ kõnõlõmah, sis tä üteli, õt tä tiid mu patta. Nuu’ olõ-õs tühä’ sõna’. Ja ma õks kõnõli kõik ar’.

Jah, lihtsüs ja vahetus. Nuu’ omma’ märksõna’ esä Afrati man. Tä naard püüdligu bütsantslikkusõ pääle, midä harastõdas kerkoh. Esä Afrati Jummal om lihtsa ja vahetu.

Esä Afrati Jummal olõ-õi hierarhilinõ, olõ-õi kättemassja, olõ-õi karstaja. „Põrgut olõ-õi olõmah“ – tuu oll

esä Afrati oppus. Tuu oppus om väiga’ kalg. Terveh dogmaatiga om vaia ümbre kirota’. Inemise jaos, kiä om tunda’ saanu’ Jumala saldmist, inemine, kiä sald, timä jaos olõ-õi olõmah põrgut. Timä ilmah olõ-õi tuud.

Esä Afrati Jummal olõ-õi rituaalnõ õga kombõkas õga reeglidõ perrä, eiski’ olõ-õi kerigu perrä, a Tä mahas ka’ kerkohe. Esä Afrati Jummal olõ-õi piiskopikeskne, a õkvalt Jeesusõ-keskne. Esä Afrat and piiskopilõ avvu reeglidõ perrä, a kunagi’ tä mõtlõ-õs õga usu-us, õt õnnõ piiskop om Pühä Vaimu vahemiis.

Esä Afrati Jummal oll hell ja inemisesaldja, mia tähendä-äi tuud, õt kerikki’ saa tuud olla’. Esä Afrati Jummal om tõõmöli inemisesaldja, a olõ-õi õnnõ dogmaatilitsõlt. Sääne oll ka’ timä elo ja omma’ ka’ timä pühäpildi’ – Jumala ilmutus ja saldmindõ, mia olõ-õi läükväpilt, reeglidõga’ kõüdet ja kõrraldõ, kalg. Õnnõ julgõ julgõs ellä’ säänest ello, periselt saldi’, huulmalda’ tuust, midä tälle tuust tulõ.

Õt esä Afrat oll riknu’ kõiki reeglit, kokkovõtvalt üldeh, sis tä saa-as toetuda’ ütelegi’ näist. Tä sai toetuda’ õnnõ Jumalalõ, tä tahtsõ toetuda’ õnnõ Jumalalõ ja tä toetki’ õnnõ Jumalalõ. Ütte reeglit esä Afrat riku-us – saldmist. Timä eloh sai teos elovius „Õnnõ Jeesus“.

Soo om mu tunstus esä Afratist, uma sõbrast.

Esä Afrat, ma pallõ, õt sa pallosi’ mu iist.

Aamõn.

Igäväne mälestüs!

ORENTI KAMPUS

Viiristminõ ja katõgese kallo püüdmäh

REINERTI LEENA

Verska kanti tull üts kalamiis tutvilõ kalamiihile küllä. Tuu mehe nimi oll Mati. Tuuh majah, kohe läts tuu võõras miis, elli naane nimega’ Manni. Mati kõnõl ummilõ sõbrolõ, õt inne õi lää’ kallo püüdmä ku’ pääle viiristmist. Sis om läbi Jumala õnstusõ hüä kalapüük.

Tuud juttu kuulõ päält Manni ja läts suurõ joosuga’ kodo, õt vaest saa viil uma mehe kätte. Mehe nimi oll Ivvan. Tä kullõl naase jutu ar’ ja sis üteli: „Tulõ kostkilt üts vanamiis ja nakas ütlemmä, õt kohe ja kunas tulõ minnä’. Ma saa-ai jo sõpru alt vitä’, meil om täämbä kokko lepüt.“

Naane kül’ pallõl timmā, a miis kullõ-õs. Ja sis naane küüsse: „A kiä täämbä kellä lüü?“

Ivvan, kiä oll kellälüüjä, üteli vasta: „A mille jaos preestri oppõ vaimuliguh koolih kellilüüjäs?“ Ja pääle tuud jutuajamist läts miis kotost vällä.

Ivvan läts ütehkuih sõbraga’ puuti kangõbat kraami ostma, õt kalapüüdminõ õnnahusi’. Kerkost müüdä minneh nä kuuli’, õt kuis kellä’ löövä’ eishindäst, a nä panõ-õs tuud tähele. Lätsi’ järvepääle, olli’ tõõnõtõsõst 15 meetrit kavgusõh. Ivvan oll kaldõlõ tšuuat lähäbäh, tä kuulõ rahva hõikmist ja sis mõtõl, õt tiä-äi, kas midägi’ om juhtunu’, kas küläh kohki’ palas. A tä sisemäne helü üteli, õt olõ-õi midägi’ juhtunu’, nä kutsva’ tuuperäst järve päält ar’, õt suur undsõh om tulõmah, a sa lubasi’ uma sõbraga’ järve pääl kalla püüdü’.

Miis käänd hinnäst sõbra poolõ ja sääläga’ kaldõ poolõ ja kalapüüdminõ naas pääle. Sõbra’ püvvi’ niikavva kalla, ku mõlõba’ sattõ’ ütehkuih uma kõõ kraamiga’ järve. Tulli’ järveviist vällä. Mõlõba’ hämme’ ku kassipuja’.

Üts sõbõr küüsse tõõsõ käest: „Kas sa Jumalat usut ja kas sa olõt ristit?“

Tõõnõ üteli vasta: „Olõ õks. Ku väigokõnõ olli, sis vanaimä

riste Verska kerkoh. Ja kõõ üteli: „Pujakõnõ, ku sul om murõh, sis üteli’: „Jummal, avida’ minnu patuorja, kiä kullõ-õi su sõnna.“ Ja sis üteli vanaimä viil, õt hiidä’ rist neläle poolõ Esä ja Puja ja Pühä Vaimu nimel, aamõn!“

Sõbõr nimega’ Andres jäi magama Ivani mano ijä pääle, a timä oll viil üleväh. Tull kuri vaim ja küüsse: „Mille sa magama jää-äi?“

A Ivvan küüsse timä käest: „Kiä sa olõt?“

Kuri üteli: „Ma olõ tuu, kiä taht su hinge hindäle.“

A sis tull Ivanil kõrraga’ Jummal miilde ja tä üteli: „Jummal, avida’ minnu sõost kufast vaimust vallalõ saia.“

Ivvan kai, õt põhapuult tulõ valgus ja tä küüsse: „Kiä ti olõt?“

Ja Jummal üteli Ivanilõ timä mõttih: „Ma olõ Jumala Ingli, a sa naka-as pelgämmä. Kuri vaim uut, õt ku ti magama jääde’, saa tä ti hinge hindäle võtta’. Aja’ uma sõbõr üles ja tulgõ’ miika’ järve päält kaldõhe. Mi avida teil järve päält kaldõhe saia’, selle õt suur undsõh om tulõmah ja tuu püsüs nääl aigu. Ja sis kõnõlgõ’ rahvalõ, kiä’ teid kerkohe tõi, ja tuu nuurmiis, kiä om sukka’ üteh, lätt hinnäst ristmä.“

Nä pässi’. Sis küüsse Ivvan papi käest: „A kiä kellä lei?“

Papp üteli: „Mi jovva-as viil kerko lähäpäälegi’, ku kellä’ naksi’ lüümä. Ja ku mi kerkohe joudsõ, sis kündle’ palli’ ja ingli’ lauli’ ja Jeesus tiine altarih.“

Ja sis Ivvan üteli: „Ku mi olli järve pääl, sis tii’ hõiksi’. Ma mõtli, õt midägi’ om juhtunu’.“

Mati üteli: „Ku tii’ kats tarka lätsit järve pääle, tull naane mi poolõ ja üteli, õt mu miis läts uma sõbraga’ järve pääle kallu püüdmä. Tä üteli: „Kül’ ma noomõ timmā, a tä kullõ-õs“ ja tuuperäst tullegi’ su naane mu poolõ.“

Sis üteli Mati viil rahvalõ: „Suuri pühhi aigu teku-ui tüüd, võit õnnõ haigõ iist huult kanda’, säntsil rasõhil päivil Jummal hoit teid, muido tõmbat hindäle nuhtlusõ sälgä.“

Tuu lugu juhtu Verska kandih.

Vinne kalamiis Peipsi pääl 1924. aastagal.

Rahvusaarhiivi pilt

Rõivastõ umblõmisõst innidsel aol

NASSARI ELVI

Õgapäävärõiva' ummõl' pernaane

Vanast ummõldi rõiva' ummi kassiga, määndsitki ummõlus-massinit ja snitte olõ-õs võtta'. Kotoh ummõldi ka poissa- ni naistõhammõ'. Ummõldi linadsõ niidiga, veere' tetti niisamatõ langaga üle, si argnõ-õs. Niidilina' suiti väega hõste läbi ja isiti kokko, sis tuust sai peenü ja tasanõ ummõluslang. Ummõldi talvitsõl aol ja mõtõlda', õt kõik tuu rõiva-valmstaminõ käve tarõh pirratulõ valgõh.

Naistõhammõ käüse' olli' koedu nii, õt päälmäne ni aomanõ puul olli' kõik üteh kangah koet, pääle läts kirjuga puul. Hammõ käüse' ummõldi hammõ imä külge ja kõrditi üleväst kaaldatsõ külge, alt käüse vördli külge, küle' ummõldi üle veere kokko. Kangli ala ummõldi väiko rõivapalakõnõ, õt kassi liiguta' saasi'. Hammõ alomanõ jakk tetti prostast kangast, paklanõ. Poissahammõ küle' ummõldi kokko, sisse lõigati puumulk, külge ummõldi kaaldanõ ni kirotõt rinnalatt, kihäjaõ külge ummõldi laja' käüse'. Latsirõiva' ummõldi niisamatõ prostakõsõ'. Kiä oll' hüä umblõja, tuu mõist' tetä' ka vannust rõivapallost hüä rõiva. Ar'peet ja pehmekest linkõst sai latsõlõ hüä hammõkõsõ.

Edimäts' ummõlusmassina' tull' Setomaalõ 1870.–1880. aastil. Ressi Nikolai om 1936. aastal 83-aastatsõlt Olohkuva külä mehelt Sõgla Sergolt üles kirotanu, õt Pankjavitsa kanti tull' edimäts' ummõlusmassina' 1886. Nuid oll' tuul aol veidõ. Inämbä nakaõ ummõlus-massinit olõma 1920. aastidõ lõpuh ni 1930. aastil. Singeri firma nakaõ ummõluskursuisei kõrraldama üle Eesti, arvada' sis joudsõ nuid inämbä Setomaalõ kah. Massinit sai osta' ka takastperrä massmisõga ni seto kabokõsõki' opõ' umblõmma moodulitsi rõivit.

Rätsepätüü oll' peenemb tüü

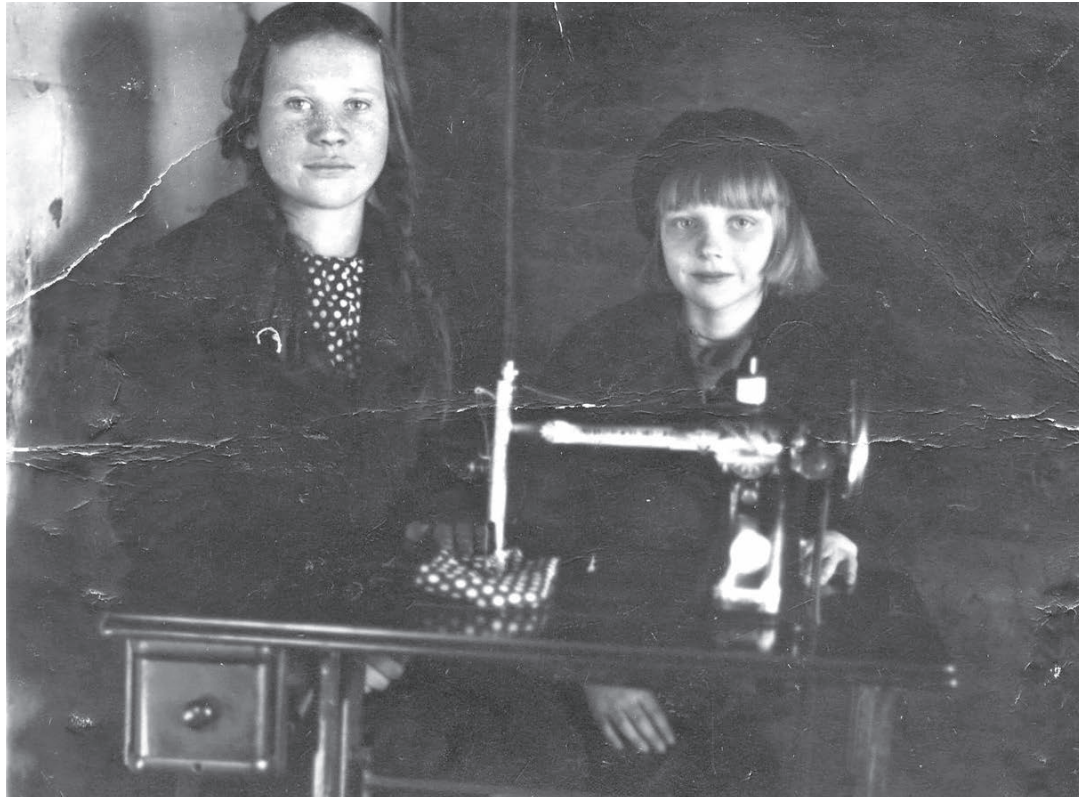
Kerigurõividõ ja suurõmbidõ rõividõ, nigu sukmani, poolõsärgi, rägigõ vai villasärgi umblõmisõst läts vaia suurõmbat tiidmist ni mõistmist. Nuu' lasti ummõlda' rätsepäl – käsi-tüülisõl. Rätsepä' käve' vanal

aol küläst küllä, ermona (pill) oll' üteh. Käve' aknaalotsit pite, mänge' ja küüsse', kas om määnest ummõlust vaia. Ku olõ-õs, lätsi' edesi tõistõ paika. Illat-sõmbal aol kutsti rätsep kodo, sis ku oll' suur pereh ja umblõmist inämbä. Muido viidi õks kanga' rätsepä poolõ kodo. Ladinä küla miis Repän Nikolai om kirotanu, õt üleminevä aastasaa lõpuh käve' küläst küllä õnnõ miisrätsepä'. Umb-lõja-naase' naksi' Setomaal rätsepätüüd tegemä 20. aastasaa algusõh. Nimä' külli pite käü-üs (olõ-õs rändrätsepä') ja võti' õnnõ kotoh rõivit ummõlda'. Rätsepäl oll' üteh ummõlus-massin, pikk juunlaud, pressraud ni kääri'. Vanõmbat muudu pressravvalõ panda-as sisse palavit hütsi, a kuumast aet ravvanõ polt, mia panti pressravva sisse. Tuu kuumõtõdi paa all tulõ seeh vereväst, oodõti, kooni pressraud kuumast läts, ja naati rõivast iles-tämmä. Säänest pressrauda kutstigi „polt“.

Mõnõ' rätsepä' mõista-as ummõlust, viidi' perreh pal-lõ aigu ni rõiva' kah raisksi' ar'. Mõni rätsep raisas ar' terve sainatäve kangast poolõsärgi jaost, tuugi saa-as kõrralinõ. Rätseppi hoiõti õks perreh parembahe, näid panti erälde süümä. Lihha olõ-õs vanal aol pallõ, sis õks rätsepä jaost hoiõti. Ku rätsep seie, aiõ imä latsõ' aho pääle, ütël, õt uutkõ', rätsep jätt perä teelee. Latsõ' kaiõ' aho päält ja ikivä', imä kiildmä, õt olgõ' no vakka, jääs teelee kah perrä. Latsõ' ütli', õt kuis sis jääs, ku täl jo kolmas liha-pala läts suuhtõ!

Rätsepämeistri' ja -selli'

Rätsepätüüd naksi' tegemä nuu', kinkõl asä vasta huvi oll'. Tõõnõkõrd ka nuu', kinkõl määne kihälinõ viga – oll' klõmba vai kühmäts – ni kõlba-as talotüü pääle. Ultina küläh elli Ojala Mihal, kiä oll' kloho ja nemko (tumm), kutstigi Tumm-Mihkli. Tuul oll' massin ja ummõl küläravalõ paltõsit ja muid rõivit. Arvada' oll' vanal aol õks õgah küläh mõistja rätsep vai umblõja. Hüä rätsepä mano tuudi kavvõmbastki. Ulaskuva küläh ummõl Eesti aol suurirõivit Virnase Peeter. Saabolda küläh oll' tuntu külärätsep Sõro Aleksei (Olõksa) (1900–1942). Kül-lätüvü küläst oll' tiidä' üts Illõ-nimeline rändrätsep.

Noorõ' näio' ummõlusmassina takah.

Eräkogo pilt

Sõro Aleksei ummõld kask.

Lumõ Miko ummõld räbik.

ERMi kago pildi'

Meremäel oll' tuntu rätsep-meistri Palsi Otto, kiä käve tal-võl talost tallo meesterõivit umblõmah, muul aol tekk tüüd kotoh. Otto mano läts 14-aastatsõlt aamõtit opma Undi Tepo (Stepan Unt, 1912–1984). Tepo jutu perrä oll' opmisaig kokko 2,5 aastat ja taso tull' massa' 50 krooni. Katõkõsõ tallah umblõmah kävveh oll' süük pererahva puult, muido oll' Tepo Otto man kosti pääl. Algusõh tull' tetä' prostõmbit töid nigu rõividõ pressmist ja traagõldamist, perästpoolõ lask rätsep opjal kaatsu vällä lõigada', inne oll' meistri joonstanu sniti' rõiva pääle. Rätsepäle tull' ka sãlgä-passmisõ man abih olla'. Tiidä' om, õt mõni rätsep näütäki-is kõiki ummi mõistmisi opjalõ, osa asju jätt ka hindä tiidä'.

Ku joba rätsep opja uma tüüga uskvast võtt, and' tetä' ka suurõbit töid. Määnestki lõpu-tüüd tuulaiga olõ-õs, rätsep kai tüü perrä ja tunnist hüäst. Otto ja Tepo teie' üteh tüüd kooni 1940. aastani. Käve' ka ränd-rätsepätenä Meremäe valla pii-reh umblõmah. Ülikunna umblõmisõ iist küüsüti kats-kolm krooni, ku oll' viguramb muud, sis viis krooni, palto umblõminõ mass' pia kolm krooni, kask viis krooni. Hammõ umblõminõ oll' odavamb, 75 senti

kooni üts kruun. Aasta teens-tüs tull' kokko ligi 300 krooni. Vinne aol tull' kõigil naada' kal-hoosi tüüle käümä, aigu jäi üle veidõ, a rätsepätüüd tekk Tepo õks Serga küläh umah kotoh joudumüüdä edesi. Timäl oll' Singeri-massin ja umatettü' ni kõva paprõ pääle joonstõt „sniti“. Päämätselt telliti tuul aol poissarõivit – keväjä-sügü-setse ao paltõsit.

Mõni miis ummõl' kõõlõ perrele rõiva'

Vilo vallah Sokoluva küläh oll' mõistja rätsep Pille Sergo (Sergei Pille, 1912–2000), kinkõl oll' Eesti aol otsit hindäle ülerõividõ rätsepä kutsõtunstus. Timä tütar Pille Milvi inämb mälehtä-äi, koh esä aamõtit oll' opnu, a aamõdipapõrd om nannü. Sergo ummõl' kotoh, rõivatahtjit käve pallõ, eiski Pihkvast tulti. Timä mõistsõ õgalõ telljalõ vällä lõigada', ummõlda' õks inemisõ uma mõõdu perrä. Sergo ummõl' ka kaskit ni tekk paltõsit. Päälesõa aol, ku rõivakraami oll' rassõ saia' ni rõivit haaru-us, tull' paltõsit ka ümbre kääntä' – rõivas arotõdi vallalõ ni aomanõ puul, mia olõ-õs kulõ-hunu, sai päälmäts' poolõst. Vaesõl aol laotõdi vahel suurtõ

inemistõ rõiva' ar' ni ummõldi latsilõ palto'. Milvi mälehtäs, õt esä õks vahel ka porisi, õt vanna om hulga rasõhõmb ümbre tetä', ku vahtsõt ummõlda'.

Petseri kooliaost mälehtä, õt Milvil oll' üte keväjä sãläh vahtsõnõ veinikarva moodu-linõ poodirõivast villanõ palto. Ku tä mi küüsümisõ pääle ütël, õt esä ummõl, oll' meelee tuu imeh – mõtõlda', esä! Tütrilõ olli' Sergol ummõld ka ilosa' karvamütsü'. A ku perreh oll' vaja padäpüüre vai tekikottõ, sis oll' nuidõ umblõminõ niisamatõ esä tüü. Sergo latsõ-lats Granova Kati om kirotanu: „Ku mu vanaesä elli viil, kõnõli tä sagõhõhe, õt tahasi' väiga ar ellä' 2000. aastani. A tuud joht taha-ai mu silmä' nätä', määne 20 aasta peräst külä vällä näge.“ Vanaesä suuv läts täüde, timä kuuligi 2000. aastal (Petseri-maa külad II, lk 34). Vana külä-rätsepä elopõlinõ Singeri mas-sin olõvat Sokoluvah Pillede kodotaloh viil sooni aoni alalõ.

Rätsepä' umbli' kaskit kah

Vanast umbli' rätsepä' ka kaskit. Niidu Natalialt om üles kirotõt, õt näide küllä Võporsuvva tull' Pokolduvast üts rätsep, kiä ummõl' vannust kaskit ümbre

Pille Sergo sõaväeh.

Eräkogo pilt

vahtsõ kaska. Üts Vana-Jahorka, kiä oll' käunu maa puul (Eesti-maal) saviliudu nãrtsa vasta vaeldamah, oll' nuid vannu kas-kit säält mitmit kodo toonu. Tuu rätsep laot sis nuu' kaska' ar' ja ummõl' vahtsõ, a tuu sai veiga laõa, sünnü-s kinkõlõgi sãlgä. Tiidäki, õt ku mõni rätsep veiga kavva ummõl, oll' tuu perrele suur kulu. Laulusõnohki pilgati nii: „Rätsep ummõl' kas-kat, sei ar' säidse vaõkat!“

Mõni lask hindäle piikaska ummõlda', õt ülemäne osa (piht) ja käüse' pantiva' vahtsõst nahast, alomanõ jago vanast. Inämbüiste ummõldi suurõ' kaska', kohe läts säidse suurõmbat nahka, naistõkaska tegemisõst läts pia katstõis-kümmend vähämbät nahka, selle õt nuu' olli' alt veiga laõa'. Tüürõivast ummõldi lühemb pihtkask, nuid inämbüiste vahtsõmbal aol. Kaskat sai kanda' pia kümme aastat hüv-vih paigoh, ku vanast läts, sis parandõdi ja kannõti tüü man. Kõnõldi, õt Võporsuvah elli üts vana Sahhar, kinkõl olõ-õs inämb kaskanahka nätäki, paik oll' paiga pääle nõglut. Tüü man aeti kaskalõ vil tüüräbik pääle, muido kaskas veiga võidunu vai kakkõnu ar'. Sõidu pääl aeti kaskalõ pääle viil sãrk, mia oll' nii laõa ku määne paarus (puri). Ar'kulõhtunu vanast kaskapa-last ummõldi talvõkinda' – suurõ' ja lammä' lapsanitsa'.

Lõpõtusõst

Päälmätsi rõivit nigu räbikit ni villasãrke päälesõa aol ummõldaki-is, riigi villanormi' olli' suurõ' ja mõistjit rätseppigi vähä perrä jäänü'. 1952. aastal om etnograaf Treesi Linda kirotanu: *Praegu kannavad räbikuid ja villasãrke umbes 50-aastased naised. Nooremad käivad palitutege. Praegused rätsepad isegi ei oska enam räbikuid ja sãrke õmmelda*. Meremäe ümbre oll' ainumas sääne mõistja vana rätsep Lumõ Miko (Nikolai Lumi, 1885–1974) Uusvada küläst. Parhillatsõl aol Setomaal räbikit ja sãrke mõistõ-tas vällä lõigada' ja ummõlda', a kaskit inämb tetä-äi. A vaest tulõ vil tuu muud vahtsõlt.

Lehte tegevä':

Toimõtaja Kauksi Ülle, tel 5656 9079, e-post: kauksiyille@gmail.com
Toimõtaja (lisaleht Vahtsõt Vallah) Järvelilli Rein, tel 504 6423, e-post: rein.jarvelill@setomaa.ee
Keeletoimõtaja Palmi Silvi
Seto keele tõlkja Sarvõ Öio
Külesäädmine Lõõpri Priit
Välläandja: Setomaa Liit

Setomaa kolleegium: Kõlviku Helen, Kauksi Ülle, Laaneotsa Annela, Matvei Arvi, Sarvõ Öio, Leima Aarne, Kruusamäe Meelike, Jüriõõ Vello, Järvelilli Rein, Leima Evelin, Mustimetsa Indrek.

Trükjã: Printall AS

Lehe ilumist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm ja lisalehte Vahtsõt Vallah Setomaa vald.

KAASTÜÜ' saata': kauksiyille@gmail.com

vai Setomaa aoleht, Obinitsa külä, 65301, Võro maakund.

SETOMAA VALLA UUDISÕ' saata': rein.jarvelill@setomaa.ee
 Tähtaig õga kuu 12. kuupäiv.

Lehe telminõ ja reklaam: tel 5627 3889, info@setoinstituut.ee

Ingrit Kala ja Seto Käsitüü Kogo said kõrge tunnustuse

11. veebruaril toimus Tallinnas Õpetajate majas Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu pidulik Pärandihoidjate tunnustuste jagamine.

Tänupeol anti üle Pärandihoidja aastaauhinnad, Maakonnategu ja Noore meistri preemia, tunnustus Parim näitus rahvakunstigaleriis ning tunnustati aruandeaastal silmapaistnud ettevõtmisi ja edukaid meistreid.

Pärandihoidja 2022 tunnustuse sai Ingrit Kala seto rahvuslike käsitöötraditsioonide alalhoidmise ja edendamise eest.

Ka tunnustus Maakonnategu 2022 tuli Setomaale, nimelt sai selle Seto Käsitüü Kogo raamatu „Seto rahvarõivad“ eest.

Pärandihoidja on Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu ning Eesti Rahvakultuuri Keskuse poolt väljaantav aastaauhind esemelise rahvakunsti alalhoidmise ja edasiarendamise eest, elutöö või aasta jooksul saavutatud silmapaistvate tulemuste eest.

Pärandihoidja aastaauhinda antakse välja aastast 1998.

Pärandihoidja tiitliga kaasneb rahaline preemia Eesti Kultuurkapitalilt ja Meelis Kriguli keraamiline kauss.

Tänu ja palju õnne Ingridile ning Seto Käsitüü Kogole!

Setomaa Vallavalitsus

Ingrit Kala raamatu „Seto rahvarõivad“ esitlusel.

Foto: Rein Järvell

Kuldkand Valdur Helmile

25. jaanuaril toimus Rapla kultuurikeskuses Eesti Rahvamajade Ühingu üle-eestiline tunnustussündmus „Kaheksakand“. Tunnustamise eesmärgiks on väärtustada isikute ja organisatsioonide panust ja tööd Eestimaa rahvamajade hüvanguks ning innustada neid jätkama oma tegevust.

Tänuüritusel anti välja ka kaks eritunnustust kategoorias Kuldkand, millest ühe pälvis Meremäe-Obinitsa naiskoori ja leelokoori Hõpõhelme' ja Meremäe mehe' juhendaja Valdur Helm.

Valdurit iseloomustab juba varases lapsepõlves tekkinud sügav huvi muusika vastu ning õpingud Tallinna Kultuurhariduskoolis kinnitasid soovi saada elukutseliseks muusikuks. Ta on olnud õppejõud ja muusikaosakonna juhataja Tartu Pedagoogilises Koolis (hilisemalt TÜ haridusteaduskond). Pensionile jäädes kolis Valdur Helm sünnikohta Võrmaale Möldri külla Hällimäe tallu (2004). Siit saab alguse tema tee Vastseliina Muusikakooli õpetajana, Vastseliina-Misso puhkpilliorkestri juhendajana Vastseliina rahvamajas ning koori- ja ansamblijuhina Setomaal.

Kõrgest east hoolimata rõõmustab ta elanikke ka praegu oma lauludega erinevatel valla üritustel. Valdur Helm on töökas, kohusetundlik, kannatlik, sihikindel, hea huumorimees

Valdur Helm.

Foto: Jane Vabarna

lega, soe ja südamluk inimene. Meremäe-Obinitsa naiskoori MONK dirigendina on naiskoori 17 tegevusaasta jooksul osa võetud kõigist UMA PIDOdest, Võru laulupidudest ja kolmest viimasest üldlaulupeost. 2019. aastal, laulu- ja tantsupeo 150 aasta juubelipeoks, sündis koostöös Värskas naiskoori ja dirigent Tiina Kadarpi-kuga Setomaa Naiskoor. Valdur Helm on arranžeerinud koorile ligi 70 laulu.

Valdur ütles oma tänukõnes, et kui looja on andnud mõistuse ja musikaalsuse, siis seda pead sa ilmutama hoolimata enesest.

Palju-palju õnne ja tugevat tervist!

Setomaa Vallavalitsus

Setomaa haridusmudelist ja selle edasisest arendamisest

Paljudele inimestele tekitab küsimust, et miks üldse on hariduse andmises ja hariduskorralduses vaja midagi muuta. Asjad on ju aastakümneid niimoodi toimunud, miks seda siis nüüd muutma peab hakkama. Saan öelda, et eelnevatele küsimustele on erinevaid põhjendusi ja vastuseid.

KARIN VILJUS

haridus- ja kultuuriõraskonna juhataja

Oluline on siinkohal enda jaoks mõtestada lahti, et mis see haridus üldse on. Milleks meil on vaja kooli? Mis on hariduse andmise eesmärk? Milline on olnud ühiskonna ja tehnoloogia areng läbi ajaloo ning hariduse mõte ja hariduse andmise eesmärk erinevates ühiskonnarengu etappides?

On oluline teada, et haridusnõudluse määravad tööturu muutused ja ühiskondlikud muutused, tehnoloogia areng ning poliitilised valikud (Allikas: Haridus- ja Teadusministeeriumi koduleht). Juba Ameerika filosoof, psühholoog ja haridusreformi edendaja John Dewey (1859–1952) on öelnud, et kui me õpetame täna nii nagu eile, siis me röövime oma lastelt tuleviku, sest Willard R. Daggett (Rahvusvahelise Haridusjuhtimise Keskuse asutaja ja juht) viitab asjaolule, et maailm väljaspool meie kooli muu-

tub neli-viis korda kiiremini kui meie koolid.

Piret Lehist, kes on viimased 26 aastat töötanud õpetaja, õppejõu, koolitaja, huviringide juhendaja, haridustehnoloog ja õppejuhina, on juba ühel 2015. aasta slaidiesitlusel „Kuhu pöördub õpikeskkond“ toonud välja, et vana mõtteviis hariduses + digitehnoloogia areng = läbikukkumine ehk need ei sobi omavahel kokku ja see olukord vajab muutmist.

Lisaks ütleb Willard R. Daggett, et õppimine peab olema aktiivne protsess. Liiga tihti tulevad õpilased kooli, et vaadata pealt, kuidas nende õpetajad tööd teevad. Eeltoodud selgitused ja põhjendused pole kindlasti lõplikud, vaid väike osa haridusteadlaste ja haridusvaldkonna õppejõudude tööst.

Mis toimus?

Teisipäeval, 24. jaanuaril 2023 toimus Värskas kultuurimajas Setomaa haridusmodeli ümarlaud, kus osales kokku

82 inimest. Osalenute seas olid lapsevanemad, õpetajad, koolide hoolekogude liikmed, koolijuhid, kogukonna liikmed ning teised Setomaa valla haridusvaldkonna muudatuste toetajad.

Toimunud ümarlaua alguses tervitas kohalolnuid videosilla teel haridus- ja teadusminister Tõnis Lukas, kes ütles, et haridusreformid ei tähenda väikekoolide sulgemist, sest koolide

sulgumine ei pruugi tähendada suuremat õpilaste arvu allesjäänud koolides. Lapsevanemad valivad kooli mitte vallapõhiselt, vaid oluline on, et koolid oleksid laste jaoks atraktiivsed ja oma eripäraga. Lisaks kinnitas Lukas, et Setomaa haridusmodeli rakendamine on piirkonna inimeste enda kätes ning nõuab omavahelist koostööd ja ühiselt valitud suunas liikumist.

Edasi tutvustati Setomaa valla haridusvaldkonna uurin-gut, milles toodi välja Setomaa valla haridusvaldkonna suurimad väljakutsed ja tugevused ehk see, mis Setomaa valla haridusvaldkonnas praegu hästi on, ning tehti ülevaatluk kokkuvõtte möödunud aasta 14. novembril toimunud Setomaa valla haridusvaldkonna inimeste Tartumaa õppepäeva tagasiside kohta.

Seejärel jagunesid osalejad kaheteistkümnesse rühma, kus rühmatöö tulemusel püüti leida Setomaa haridusmodeli kujundamisele parimat suunda. Rühmatöö tulemused on tänaseks sisestatud arvutisse ja kättesaadavad valla kodulehel Setomaa haridusmodeli alt.

Ma veel kord tänan kõiki neid, kes leidsid võimaluse ja aja ümarlaval osaleda ning oma mõtete ja ideedega panustada Setomaa haridusmodeli arendamisse.

Kuidas edasi?

Vallavalitsusel on selge plaan haridusmodeli arendamisega edasi minna selliselt, et kutsutakse kokku haridusmodeli kujundamise juhtgrupp. Juhtgrupi moodustavad Setomaa valla haridusasutuste poolt juhtgrupi liikmeks esitatud õpetajad, õpilased, lapsevanemad, hoolekogude liikmed ja ühest haridusasutusest kuulub juhtgruppi kuni viis inimest. Juhtgrupi ülesandeks on koostöös erinevate osapooltega käesoleva kalendriaasta jooksul välja töötada uus ühtne haridusmodel ja uus õppekava.

Kindlasti hoiab vallavalitsus kõiki lugejaid ja huvilisi edasiste arengutega edaspidi ka kursis.

Setomaa haridusmodeli ümarlaud 24. jaanuaril Värskas.

Foto: Rein Järvell

Setomaa vald tõstab elanike turvalisust

Viimaste aastate ja kuude jooksul on palju tähelepanu saanud turvalisus. See on nii sõja kui ka erinevate õnnetuste valguses. Peamiseks ohukohaks on muidugi erinevad tormid ja neist tulenevad elektrikatkestused. Vald saab selleks valmistuda. Valla kriisikomisjon osales üle-eestilisel kriisiõppusel, kus harjutasime laua taga läbi laialdasest elektrikatkestusest tulenevad tegevused. Hea meel on tõdeda, et vallale on tulemas veel üks suuremat sorti generaator, mis aitab tagada valla objektidel toimepidevust. Samuti on uuel Mikitamäe hooldekodul varugeneraator statsionaarselt olemas. Ka OÜ Setomaa Haldus on oma toimepidevust parandanud generaatoritega, mille abil suudab pikemate elektrikatkestuste korral osaliselt üle valla vee- ja kanalisatsiooniteenust jätkata.

Head meelt teeb ka see, et oleme läbi siseministeeriumi saanud arvestatavaid toetussummasid Luhamaa vabatahtliku päästekomando ehitamiseks ja Meremäe päästekomandode renoveerimiseks. Sellega tõuseb hajaasustuse piirkonnas olmuvalt me reageerimiskiirus ja paranevad vabatahtlike tulvatingimused.

Vald lööb kaasa ja panustab omalt poolt jälle ka Päästameti algatatud „Kodud tuleohutuks“ programmis, millega aitame renoveerida küttekoldeid ja muuta kodusid tuleohutumaks.

Setomaa valla esindajad on külastanud meie naabreid Lätimaalt Aluksnes ja koostöös sisse andnud ka mitu Euroopa Liidu koostööprojekti. Loodan, et need rahastatakse ja siis on põhjust planeeritud ja läbimõeldud koostööle naabritega. Samas aga ootame naabreid Setomaale külla ja soovitan soojalt ette võtta turismireis Aluksnesse, sest on mida vaadata.

Setomaa valla suusapäevakutega oleme suutnud meelitada suusarajale palju kooliõpilasi ja ka täiskasvanuid. On liikumisaasta ja väikestest sammudest kasvavad välja suured võidud. Suusaorienteerujad on tõestanud, et maailma mastaabis väikesest Värskast on võimalik jõuda maailma tippu ja kindlasti on Daisy Kudre-Schnyder eeskujuks mitmetele noortele Setomaal enda tulevases sportlaskarjääris. Kõik liikuma!

RAUL KUDRE,
vallavanem

MTÜ Piiriveere Liider võtab vastu projektitaotlusi

MTÜ Piiriveere Liider kuulutas välja projektitaotluste vastuvõtu.

Taotlusvoor on avatud 13. märtsist kuni 22. märtsini kell 16.

Toetust saab taotleda meetmetest:

Meede 1 – Elukeskkonna arendamine;

Meede 2 – Ettevõtluse arendamine.

Toetust saavad taotleda Rāpina, Setomaa, Rõuge ja Võru vallas haldusreformile eelnenud piirides endises Meremäe, Misso, Mikitamäe, Orava, Rāpina ja Värskas vallas tegutsenud ettevõtjad, mittetulundusühingud, sihtasutused ja kohalikud omavalitsused.

Projektitaotlused tuleb esitada e-PRIA keskkonnas.

2023. aasta taotlusvoorust positiivse otsuse saanud projektid peavad olema ellu viidud hiljemalt 31. detsembriks 2024.

Paremusjärjestuse tähtaeg hiljemalt (tegevusrühmas): 13. juuni 2023.

Täpsem info ja nõustamise kontaktid: www.piiriveere.ee.

MTÜ Piiriveere Liider

Piiriveere Liider

Setomaa Vallavolikogu istung 26.01.2023

■ Toimus Võru maakonna arengustrategia 2035+ esimene lugemine.

■ Võeti vastu Setomaa valla 2023. aasta eelarve kogumahauga 8 202 991 eurot.

■ Muudeti Setomaa Valla-volikogu 19.12.2019 määrust nr 18 „Õpetajate ja huviringide juhendajate töötasustamise alused“ töötasude alammäärade osas.

■ Muudeti Setomaa Vallavolikogu 23.11.2017 määrust nr 3 „Setomaa Vallavalitsuse palga-juhend“ teenistujate palgrühmade vahemike ja vallavanema palga osas.

■ Muudeti Setomaa Vallavolikogu 26.09.2019 määrust nr 13 „Setomaa valla huvihariduse ja

huvitegevuse toetamise kord“ – täpsustati huviringide juhendajatega lepingute sõlmimise korda.

■ Kehtestati „Miljööväärtuslike alade arendamise, säilitamise ja taastamise toetuse andmise kord“, Setomaa valla üldplaneeringu järgi on miljööväärtuslikud alad küldades: Audjassaare, Beresje, Kolodavitsa, Korela, Küllätüvä, Laane talu Kolossova külas, Laossina, Lüübnitsa, Merekülä, Miikse, Mikitamäe, Napi, Nedsaja, Niitsiku vesiveski, Obinita, Podmotsa, Popovitsa, Põhjalaager Värskas alevikus, Rõsna, Rääptsova, Rääsolaane, Saabolda, Tiirhanna, Tobrova ja Lepä, Tserebi, Tääglova, Usi-

nitsa, Uusvada ja Pliia, Varikmäe talu Selise külas, Veder-nika, Verhulitsa, Vinski, Võmorski, Võõpsu, Örsava.

■ Otsustati tagada omaosalus projektis „Regionaalsete tervisespordikeskuste edasiarendamise toetamine 2023–2026“ – projektist rahastuse saamise korral on valla osalus 6000 eurot aastas neljal aastal.

■ Moodustati jaoskonnakomisjonid Riigikogu valimiste läbiviimiseks: valimisjaoskonnas nr 1 (Värskas-Saatsa piirkond) komisjoni esimees Heli Koit-Meriluht, liikmed Leie Hää, Grethel Hinno, Heli Kõllamägi, Ulve Kala, Jüri Lassik, Triin Toonekurg, asendusliikmed Jaanus Meriluht, Emeri

Roots; valimisjaoskonnas nr 2 (Mikitamäe-Lüübnitsa piirkond) komisjoni esimees Raili Möttus, liikmed Kaja Rõžikov, Liina Oinak, Merike Ivand, Taivo Puurmaa, Triinu Kotov, asendusliikmed Lauri Saar, Triin Kuusemets; valimisjaoskonnas nr 3 (Meremäe-Obinita-Luhamaa piirkond) komisjoni esimees Margarita Kõdala, liikmed Keiu Einla, Katre Pinnär, Egle Põldmets, Maarja Saarine, Evelin Turvas, asendusliikmed Maret Utsal, Georg Kuningas.

■ Kuulati volikogu haridus- ja noorsoo- komisjoni, sotsiaalkomisjoni, majandus- ja turvalisuskomisjoni 2022. aasta tegevuse ülevaadet.

Setomaa valla asustusjaotuse muutmine

ERIKA JOONAS

majandus- ja arendusosakonna juhataja

Setomaa Vallavolikogu 28.04.2022 otsusega nr 10 algatati Setomaa valla külade lahkmejoonte korrigeerimine, mille eesmärgiks on lahkmejooned viia vastavusse maakatastris registreeritud katastriüksuste piiridega.

Setomaa Vallavolikogu 29.09.2022 otsusega nr 20 asustusüksuste piiride korrigeerimi-

sel muutus 38 katastriüksuse puhul asustusüksuse nimi.

Algatatud otsuse eelnõuga korrigeeritakse asustusüksuste lahkmejooni katastriüksuste piiridega vastavaks kogu Setomaa valla territooriumil. Asustusüksuste lahkmejoonte kulgemine ei muuda katastriüksuste aadresse, kõikidel katastriüksustel jääb asustusüksuse nimi samaks. Asustusüksuste piirid muutuvad kokku 134 küla puhul. Selgitavad kaardid on nähtaval valla veebilehel.

Korrigeerimine on vajalik Vabariigi Valitsuse 25.11.2004 määruse nr 335 „Asustusüksuse liigi, nime ja lahkmejoonte määramise alused ja kord“ alusel. Nimetatud korra § 16 lõike 1 alusel tuleb kokku viia asustusüksuse lahkmejooned maakatastris registreeritud katastriüksuste piiridega.

Asustusjaotuse muutmise algatamine on kohaliku omavalitsuse volikogu pädevuses.

Avalik väljapanek toimub valla veebilehel ajavahemikul

27. veebruarist kuni 13. märtsini. Kõigil Setomaa valla elanikel või kinnisasja omanikel on õigus esitada arvamusi või ettepanekuid Setomaa valla asustusjaotuse muutmise kohta. Arvamus palume esitada kirjalikult vald@setomaa.ee või Pikk tn 12, Värskas alevik, Setomaa vald 64001 hiljemalt 14. märtsiks.

Arvamuste ja ettepanekute laekumisel toimub avalik arutelu 15. märtsil kell 13 Värskas kultuurimaja väikeses saalis.

Avatud on taluarhitektuuri taotlusvoor

13. veebruarist 10. märtsini saab taotlusi esitada väärtusliku taluarhitektuuri taotlusvooru, mille eesmärk on aidata taluelamute katuste korrasdamise kaudu kaasa Eesti traditsioonilise maa-arhitektuuri ja maastiku omapära säilitamisele.

Toetust saab taotleda talukompleksi kuulunud eluhoonete ehk üksikelaanule, mis on ehitatud enne 1940. aastat ning vöörust toetatakse hoonete katuste restaureerimist traditsiooniliste ehitusmaterjalide ja töövõtetega.

Taotlusvoorst toetatakse tegevusi, mille raames taastatakse või asendatakse taluelamu katusekate ja vaja-

Taluarhitektuuri meetmest toetatud uus laastukatus.
Foto: muinsuskaitseamet

dusel katusekonstruktsioonid, kasutades algupäraseid ehk piirkonnale, hoonetüübile

ja ehitusperioodile iseloomulikke materjale ja töövõtteid. Näiteks kui hoonel oli algselt

roogkatus, siis toetatakse roogkatus taastamist, laastukatus puhul laastukatus taastamist. Vana eterniidi asendamist uue eterniidiga või teiste uute ehitusmaterjalide kasutamist sellest taotlusvoorst ei toetata.

Vöörust kogueelarve on 200 000 eurot. Taotletava toetuse summa peab jääma vahemikku 5000–10 000 eurot ning see võib tööde maksumusest moodustada kuni poole ehk omafinantseering tööde eelarvest peab olema vähemalt 50%. Taotlusvoorst abikõlblikkuse periood on 1. jaanuar kuni 31. detsember 2023.

Täpsema info leiab muinsuskaitse veebilehelt.

Muinsuskaitseamet

Osale Tartu 2024 programmi loomises!

Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 kuulutas välja viimase võimaluse osaleda programmi loomises. Väikeprojektide taotlusvoorst jagatakse kokku välja 263 185 eurot, millest Tartusse läheb 100 000 ja Lõuna-Eestisse 163 185 eurot.

Tartu 2024 loovjuht Kati Torp: „Juba oktoobris esitleme kogu Euroopa kultuuripealinna programmi, kus on mitusada sündmust. Tegu on mastaapse ettevõtmisega, sest korraldame 2024. aasta Eesti tippsündmust. Just praegu on viimane võimalus tuua oma kogukondlik rohujuuretasandi sündmus kultuuripealinna programmi. Taotlusvoor on suunatud kohalikele säreinimestele, kultuurikorral-

Lisainfo

- Taotlusi on võimalik esitada 31. märtsini.
- Tingimused: <https://tartu2024.ee/vaikeprojekt>
- Info: Kati Torp (kati.torp@tartu2024.ee) ja Krõõt Filippov (kroot.filippov@tartu2024.ee), tel 5817 4399.

dajatele, loovisikutele ja ettevõtjatele. Hindame ideid väärtuspakkumist tervikuna, seost loovkontseptsiooniga Ellujäämise Kunstid ja vaatame peale tegevusplaani realistlikkusele. Olulised on ka partnerid, eestvedajate võimeksid ja nägemus publikust.“

Tartu 2024

2024. aasta on sinu kätes!

Osale taotlusvoorst → tartu2024.ee/vaikeprojekt

Piiri ääres kulgev maastiku- mäng õpetab meeskonnatööd

Setomaal, vaid kiviviske kaugusel Eesti-Vene kontrolljoonest, asub Saatse Muuseum, kus eelmise aasta kevadel avati uus püsinäituse osa „Õgal asäl omma' piiri”.

ANNELI RULLI

muuseumipedagoog,
Setomaa Muuseumid

Arvestades Saatse muuseumi asukohta ning asjaolu, et näituse keskmes on setod, on näituse esikohale seatud identiteedi ja kultuuriga seotud piiri mõisted ja nende erinevad aspektid. Setomaa on unikaalne ja omapärane piiriala ning siinsete piiride muutumine on oma jälje jättnud ka siin elavatesse inimestesse.

Alates tänava märtsist pakume lisaks püsinäituse kogemisele põnevat võimalust värskes õhus väljakutseterohkel välialal läbi teha maastikumäng, mis aitab piiriga seotud probleemistikkude paremini mõista. Mängu saab ette tellimisel mängida märtsist kuni oktoobrini.

Grupi suuruseks sobib 10–20 osalejat ning vanusegrupp alates 8. klassist.

Kehastu piirivalvuriks
või salakaubavedajaks

Piiriteemalist mängu veab eest ja selle kulgu kontrollib mängujuht, kelleks on muuseumipedagoog ja mängu looja Anneli Rulli. Osalejatel on võimalus end panna piirivalvurite ja salakaubavedajate rолlidesse ning 2,5 tunni jooksul läbida rada, lahendades teel erinevaid ülesandeid.

Mäng koosneb eriilmelisel maastikul asuvatest punktidest, kus saab palju huvitavaid teadmisi riigipiiridest, isikutõendavate dokumentide ajaloost, aga ka salakaubandusest. Lisaks teadmistele saab osaleja salakaupa otsida ning peita, dokumente koostada, salakirja lahendada, aaret otsida jms.

Saatse muuseumi maastikumäng: Kerdi liinil taastatud kuulipildujapesa.

Foto: Reigo Teervalt

Mängust ei puudu ka takistus-rajal võistlemine ning varjatud liikumise harjutamine.

Mängu läbiv küsimus, millele hakatakse ühiselt vastust otsima on, milleks meile riigipiirid ja kellele need vajalikud on. Mäng on loimitud erinevate ainetega, nt ajalugu, eesti keel, kirjandus, kehaline kasvatus, kunstiõpetus ning näpuotsatäis ka seto keele õpet.

Lisaboonusena pakub rollimäng meeskonnatöö oskuste kinnistamist ning meeskonnatöö vajaduse teadvustamist. Seetõttu on maastikumängu läbima oodatud ka töö-

kollektiivid, kes soovivad oma meeskonnale pakkuda põnevat, mängulist kogemust võratus Setomaa looduses.

Mängu aitasid koostada
õpetaja ja piirivalvurid

Setomaa Muuseumid kaasis rollimängu koostamisse ka Võrskas Gümnaasiumi pedagoogi, hiljuti Võrumaa aasta põhikooli aineõpetaja tiitli pälvinud Helena Elgindy ning kohalikud piirivalvurid. Siinkohal soovimegi tänada Helenat, kes panustas mängu valmismisse oma teadmistega ajaloost

ja tehnilistest lahendustest, ning Lõuna prefektuuri piirivalvebüroo Saatse kordoni juhti Arvi Suvi, kes viis meid kokku asjalike piirivalvuritega, kes oma koostöövalmiduse ja lustakate lugudega meie mängule värvi ja elulisi näiteid pakkusid. Sügisel läbisid Saatse muuseumi maastikumängu kontrollgrupina Kääpa Põhikooli 8. klassi õpilased.

Klassijuhataja Merike Värsi tagasiside: „Õpilastele väga meeldisid erinevad tegevused välitingimustes. Kõik olid hasardis, mängus oli palju ainetevahelist lõimingut ning üld-

ja ainepädevuste kujundamist.“ Merike lisas, et mängu puhul oli oluline ka meeskonnatöö, mis aitas klassi liita.

Soovime Saatse muuseumis antud mänguga muuta meie haridust atraktiivsemaks, kasutades ära meie eripärast asukohta. Lohutuseks saab lisada, et nooremad kui 8. klass ei tohiks ka kurvastada, sest plaanime veel sel aastal valmis saada teise põneva mängu Saatse muuseumi välialal, et ka nemad saaksid õppida ja lustida värskes õhus.

Kohtumiseni piiriäärses Saatse muuseumis!

Veevarustuse katkemine, mis on põhjustatud erakorralistest ja pikkadest elektrikatkestustest

OÜ Setomaa Haldus juhised klientidele teenuse katkestusega toimetulekuks

■ Hinda, millised probleemid sinu kodus tekivad, kui vett ei ole.

■ Tee endale selgeks, kus on lähimad puhta vee saamise võimalused (kaev, allikas vmt) ning siseveekogud muu tarbevee võtmiseks.

■ Hoia kodus piisav joogivee varu juhul, kui sul ei ole veekatkestuse korral muud puhta vee saamise võimalust. Iga inimese kohta peaks olema arvestatud kaks liitrit päevas ning täiendav varu toidu valmistamiseks arvestusega üks liiter päevas inimese kohta.

■ Varu koju niiskeid puhas-

tuslappe ja käte desinfitseerimisvahendit. Kui peres on lapsi, eakaid või erivajadustega inimesi, arvesta ka nende hügieenivahendite vajadustega.

■ Kasuta olemasolevat vett kokkuhoidlikult. Mõtle läbi, millist tavapärast veetarbimist saad ajutiselt ära jätta või vähendada.

■ Jälgi ametlikke teadaandeid elanike joogiveega varustamise kohta.

■ Joomiseks, toidu valmistamiseks ja pesemiseks kasutatav vesi peab olema puhas. Looduslikust veekogust võetud või kauem seisnud vett keeda enne

tarbimist 3–5 minutit.

■ Kanalisatsiooni toimimise tõrgete korral võidakse ummistuste vältimiseks keelata kanalisatsiooni kasutamine. Kasuta jäätmete jaoks solgiämbrit ja tualetis mitmekihilisi prügikotte. Võimaluse korral kasuta välikäimlat. Korterühistu saab selle tellida ühiselt. OÜ Setomaa Haldus tagab iga päev veevarustuse vastavalt võimalustele. Minimaalselt vähemalt üks tund hommikul ja üks tund õhtul. Täpsemad ajavat hemikud teenuse piirkondades antakse täiendavalt teada olukorra saabudes.

■ Vett tuleb varuda ja tarbida säästlikult, kuid kasutada sellises koguses, et oleks tagatud ka kanalisatsiooni toimimine. Kanalisatsiooni äravoolu töös hoidmine toimub liikuva graafiku alusel. OÜ-l Setomaa Haldus on olemas generaatorid, millega hoitakse vee ja kanalisatsiooni teenus minimaalsel toimepidevusel. Kuna vee andmine on katkendlik ja tekiavad hetkelised kiiremad vee liikumised torudes, siis võib vee kvaliteet langeda (värvus, maitse). Vesi võib kahjustada kasutamiseks, kuid joogiks/toiduvalmistamiseks

palume varuda pakendatud vett kaubandusest.

■ Kortermajades ja eluhoonetes tuleb keskkütte puhul korteriühistutel leida sobiv generaator, mis tagaks küttesüsteemi (katel, pumbad) minimaalse toimimise, et veetorud hoones ei külmuks. Hoonesise veetorustiku külmumise korral tuleb hoone veevõrk sulgeda, et tagada teistele tarbijatele ajutine veevarustus.

RAUL LEPP

OÜ Setomaa Haldus
juhatuse liige
Tel 518 3557

RIIGIKOGU VALIMISED 2023

Riigikogu valimiste päev on **5. märts 2023**. Valimisnädal algab esmaspäeval, 27. veebruaril ning koosneb kuuest eelhääletamise päevast. Kuna valija pole enam seotud ühe kindla valimisjaoskonnaga, siis saab ta oma valimisringkonna piires valida, millises jaoskonnas hääletamas käia. Eelhääletamise ajal 27. veebruarist kuni 4. märtsini on võimalik hääletada ka elektrooniliselt.

**Setomaa valla
valimisjaoskondade
asukohad
ja lahtiolekuajad:**

JAOSKOND nr 1
(Värskas piirkond)
e-post: vald@setomaa.ee,
tel +372 5888 7393

HÄÄLETAMISRUUMID
Valimispäev

5. märts kella 9–20
Pikk tn 12, Värskas alevik

Eelhääletamine

**27. veebruar – 4. märts
kella 12–20**
Pikk tn 12, Värskas alevik

3. märts kella 12–20
Saatse kool, Saatse küla

JAOSKOND nr 2
(Mikitamäe piirkond)
e-post: vald@setomaa.ee,
tel +372 5888 7394

HÄÄLETAMISRUUMID
Valimispäev

5. märts kella 9–20
Mäe tn 20,
Mikitamäe küla

Eelhääletamine

4. märts kella 12–20
Mäe tn 20,
Mikitamäe küla

3. märts kella 12–20
Uus tn 2, Lüübnitsa küla

JAOSKOND nr 3
(Meremäe ja Luhamaa
piirkond)
e-post: vald@setomaa.ee,
tel +372 5888 7395

HÄÄLETAMISRUUMID
Valimispäev

5. märts kella 9–20
Petseri tee 15,
Meremäe küla

Eelhääletamine

4. märts kella 12–20
Petseri tee 15, Meremäe
küla

3. märts kella 12–20
Luhamaa külaplats,
Määsi küla

4. märts kella 12–20
Kooli tn 1, Obinita küla

Valla ürituste ja sündmuste kalender täieneb pidevalt ning on kättesaadav valla kodulehel <https://setomaa.kovtp.ee/kalender>

Umblõminõ om avvu- sisse nõstõt

SARVÕ ÕIÕ

Obinitza muusiumi permaane

Innidsel aol ummõldi rõiva-pallu kokko nõglaga'. Võõdõti nõgladsitõus langa ja ummõldi kats viirt kokko ja ku rõiva sisse tull mulk, sis tuu nõgluti vai panti paik pääle ja paik ummõldi rõiva külge. Samanii tetti kaptidõ ja kindidõ mulkaga'.

Aigupiteh tull ka' Setomaalõ ummõlusmassinit. Rätsebä' käve' ummi ummõlusmassinidõga' talost tallo umblõmah rõivit. Põõni küläh Ravva-naidõ poolõ käve rätsep Vasõ, kutsti Kõvvõrrätsep, uma ummõlusmassinaga. Tä tull ja oll Ravva Peetõka elämisõh, sääll oll tsuut abarap eläminõ. Tä oll sääll mõnõ päävä, sinnä' tälle tuudi ummõlustuud, ummõl ar' ja läts jälki' edesi.

Hilläkeiste nakas jo talo-tarõh olõma ummõlusmassin. Ummõlusmassinaga' ummõld rõivas oll uhkusõ ja rikkusõ näütäjä. Õt ummõlusmassina ummõlus parebahe nätä' olõs, sis ummõldi valgõ rõiva pääle musta niidiga'. Päämatse' värmi' olliki' valgõ ja must.

No' om meil hulga pikebit ja lühebit, suurõ ja väiko silmäga' nõklu ja õgasagamatsi viguridõga' ummõlusmassinit. Lihtsap om minnä' puuti ja osta' tuud, midä sääll müvväs. Pia-ai inäp mõtlõmma, õt kuvva-

muudu ja mäntsest rõivast ummõlda', kuis maatõ tetä' ja nuidõ perrä rõivast pallu vällä lõigada'. Oll aig, ku väelüisi oll vaia mõista' ummõlda'.

Rõivakaaba' omma' rõiva-hilpa täüs, no' om vahtsõnõ hädä, kõkkõ om liisnalt. Kinkõlõ anda', kohes panda', midä nuidõ rõividõga' tetä', midä olõ-õi vaia, mia' omma' väikost jäänü', mulgu' sisse sadanu' vai kari' ar' ajanu'? Hüä ku mõtõldas tuu pääle, õt kohes panda', kinkõlõ anda'. A ku viisitä-äi mõtõlda' vai tulõ-õi määnestki' hüvvä plaani mõt-ti, sis jääki-i midägi' muud üle, ku tuuhu suurõ rämp-sikonteinerihe toppi'. Teno toolõ, õt hädälisi om hulga, sis om tuust naat kõnõlõmma ja seletämma ja proomtas vällä märki', õt midä tuust kõost kraamist saasi' tsäpendä', õt aäst saasi' jal asi, midä om vaia. Luvvas vahtsõt muudu. Ku om luud meeleperäne, siis nakasõ' tõõsõki' tahtma vaht-sõmoodulist rõivast.

Ummõlusmassin uut umma aigu, selle õt no' om nõglatsidõ aig, nõglaga' umblõ-misõ päävä'. Nõglagaumb-lõminõ om ku määnegi' haigus, hüä haigus, hoit umblõjat hillä-tassa mõttidõ mõtlõmisõh. Kodo muidogi' nakas vällä nägemä ku kaltsamaja, selle õt õgal puul lajah omma' rõiva-pala', kampsõ unnigu', langa-kerä', niidirulli', nõglapada',

Vanast tetäs vahtsõt.

Mahhovi Eve pilt

mitmõ' kääri', paprõ', pliiädsi'. Kõkkõ tuud kraami om kõrraga' vaia, õt tegemisõplaanõst saasi' vahtsõnõ asi. Õte' rõiva' lõikat katski, õt tõisi rõi-vit saasi' kokko säädä' ja sis

kokko ummõlda'.

Obinitza muusiumih om sool talvõl olnu' mitmõl kõrral mihi kaatsu umblõminõ ilma mas-sinalda', prostalt nõgla tsum-misõ tüü om olnu'. Juhendaja

oll ja om ka' edesi Orava Kairi, kiä om võtnu' hoolõst kavvu' müüdä Eestimaa muusiummõ ja kaia', sis maaha joonsta', mõõta' innitsit mihi kaatsu. Kairi om jo naanu' hilläkeiste

Kuuholõk Obinitza küläkeskusõh.

Sundelli Harri pilt

Külä' otõva' vanõmbit

KAUKSI ÜLLE

Nii politoloogi', tiidläse' ja mõnõ' politiku', esieranis rohelistõ erakunnast, ku külä-inemisõ' omma' ütte miilt, õt pääle haldusreformi om suu-rõmb vajadus kotusõpäälidse ütistüü, küläkogokunna ni uma küläseltsi ni külävanõmba perrä.

Ka Obinitza ja timä ümbre olõvidõ vähämbidõ külli tegusa' inemisõ' nõstsõ' külä nõvvu-kogo, küläseltsi ja küläva-nõmba küsümusõ tõitsõnõ-balt minevä keväjä, ku val-mistõdi ette küläpito Obinitza

kiräliku mainmisõ 370. aastapäävä puhul. Talgokõrrah tetti kõrda niinimetet vaht-sidõ maio ja poodi vahel olõv küläväläk, talvõl tähistedi üteh advente. Sügüse alaõ ettevõtja ni muusikamehe Blumi Priidu iistvõttõl naabrivalvõ kogu-kunna moodustaminõ. Läbi om viid joba kokkosaamisi ja oppuisi ni sildi' hoiatasõ' halva plaaniga võõrit. Soo aasta alos-tusõh peeti nõvva Obinitza puhkõkeskusõh ja tunnistõdi küläseltsi luumisõ vajadust.

3. veebruaril oll' Obinitza küläseltsi vajadusõ arotamisõ kuuholõk Obinitza küläkesku-sõh. Kuuholõki läbiviija Blumi

Priit oll' kutsnu ummi kogõ-muisi jagama tublidõ tun-nustõt külli vedosnigu' Leima Aarne Luhamaa nulgast ja Sarja Urmasõ Lüübnitsa küläst.

Leima Aarne kitt' Luha-maa nulga rahvast, kiä' omma' nõuh talgõh käuma, remont-sõva' kerigu uma tüüga, tegevä' mitmit korstuspäivi õga aasta. Küläseltsi vajalikkus om selge – kohe muido rahalist tukõ suu-rõmbidõ tõie jaost kofada'? Leima Aarne rõhu' ka, õt selts olõ-i imevits, esi' piat õks tegutsõma. Iist piat ka vidämä. Palka saa-i seldsi juhatusõst kiäki.

Sarja Urmasõ kõnõl' Lüübnitsa

külä vaimu kasvust läbi ütitsidõ tegemistõ, aasta küläs saamisõ tiikunna läbi. Timägi alost' kors-tamist iist võttõh mõnõ inemi-sõga, no' om külä õkapite tegus ja iihkujos.

Obinitza rahvas sai jutust väke mano ja arotõdi üte edi-mäde teona järve kaldõ kõrda-tegemist. Küläseltsi otsustõdi kaasata' ka kõik ümbretsõõri väigokõisi külli tegusa' in-emisõ'. Kuuholõk tulõ kokko 18. märtsil 2023 kell 12 Obinitza küläkeskusõ saalih. Kavah om valli' küläseltsi juhatus ja külä-vanõmp ni koostada' tegevüs-plaan. Aig näütäs, kuis asä' arõnõsõ'.

OUT alost' huuaigu

Obinitza Uus Teater alostas umma huuaigu Rõugõ rahva-majah 8. märtsil kell 19 algava etendüsega „Nigu nõidus“. Om jo tegemist minekiga 1978. aasta naistõpäävipidolõ läbi tiatri aomassina.

10. märtsil om kavah põhi-lidsõlt Obinitza ja ümbretsõõri külli elänikõlõ suunat naistõ-päävipido – karneval 1978. aasta stiilih. OUT tiatri esines laulupõimikuga etendüsest „Nigu nõidus“.

Aasta edeotsah alostimi ka vahtsõ näüdendi opmist. Pääl-kiri om „Kuldkalakõnõ“. Soo om muinasjutt inemisõ kolmõst soovist, suuvõ täudemineki

vällä andma raamadukõisi, õt kuis ummõlda' kaatsu, a no' om täl plaan tuuga' viil täpsebähe ja laebalt edesi minnä'. Seto kaatsu vihukõnõ om setokee-line ja vahtsõnõ raamat tulõ samanii.

Kaatsul om olnu' harravaihlõ väikop vai suurõp rõivapala, õt tüüd tete olõs hüä harkata', õt olõsi-i pelädä', õt harravaihlõ kaadsa' läävä' katski. Paprõ pääl kaieh omma' maadi' lihtsa', a ku nuid nakat vällä lõikamma ja kokko umblõmma, sis läät vahtõpääll pääst segi. Veidõ ummõlnu', vaia inäbä kaatsu ummõlda', sis nakat hari-nõmma mõtlõmma tõisildõ ja sis om inäbil miihil ka' vanna-muudu kaadsa' jalah.

Veebruarikuuh oll Obinitza muusiumih nn loovõmble-mine. Juhendajas oll Mahhovi Eve, kiä tull Otepäält naisilõ kõnõlõmma ja näütämma ja oppamma, õt mille, kuis, mink-peräst, minkõst saat eis' nõg-laga' tsumri' ja tetä' ilosit vär-militsi vahtsit rõivit vannost villatsist rõivist, midä inäp olõ-õi vaia, mia' omma' väi-kost jäänü' vai katskidsõ'. Tuu vanast vahtsõ luuminõ om ku villarõiva ja langaga' pildi tege-minõ, minkõ saat sälgä panda' vai kohegi' sainapääle säädä', om ka hüä ja uhkõ kingtüis.

Muusiumihe oll koheki' kol'kümmend naist kokko kor-junu' ja kolmõ-nelä tunniga' lätsi' nä kõikaig naarulitsõbast ja samah sõrmõ' sõvvi', käe' käve' ja väigokõsõ' vahtsõ' ilo-tüü' sündü'. Näpotüü olõ-õi unõssihe vaonu', käsitüü olõ-õi ar' kaonu'. Hüä tiidä', õt om olõmah hulga hoolõlitsi naisi, kiä' tahtva' eis' ummi kässiga' midägi' vahtsõt luvva'. Mi luv ja umblõ kuuh edesi kooni' suurõ svõni', sis mi lää kõik maad tsungma ja pindrit kitskma, sügüsetsel aol naka vaht-sõlt kuuh kudama ja ullipallõ umblõmma.

OUT tiatri lugõ „Kuldkalakõist“.

Malkovi Jaagu pilt

Tsirgupiim

Eesti Päävülehest (10.02.2023) lugõsi, õt Kalevi maiustuisi paprõ' ja karbi' tetäs kõik ümbre, lastas vahtsõ' kujondusõ' tetä'. Man oll ka hääletüs ja kõigi vannu ja vahtsidõ kujonduisi vaihõl validõh olli'

2/3 vastanuist vanna eelistänü'. Valisi Setomaa lehe jaost vällä luust katkendi, koh selgus, õt Tsirgupiimä (Linnupiiima) kompvegikarbi autor Lipartia Olivia om peri Setomaalt. **KAUKSI ÜLLE**

Kalev kaotas eestimoodulitsõ, vahtsõ vällänagemisõ saava' kõik kommi', sokolaadi'

Õhulitsõ, unistuistõ lindava tsirgu joonst 2012. aastagal karbi jaos Setomaalt peri Lipartia Olivia, kedä tundas innekkõkkõ uma perefirma Lucky Laika perrä. Tuu joonstus oll tälle tähtsä karjäärissamm, selle õt sis tä õnnõ viil alost uma loomõtiid.

Muidogi', kujondusõ kaominõ om mäntseltgi' aol päsemäldä'. Tuuperäst tund Lipartia hüvvämiilt uma blogih Tsirgupiimäle hüvastejätmisõ postitust tetehe, õt kujondus nii kavva om vasta pidänü', ja tulõtas miilde, õt kuis oll karbi saaminõ: „Ma tei sood tüüd üteh Identity ja Ionel Lehariga', kiä tahtsõ toolõ mu pilte muinajutulist tunnõhtust. Mi tei tüüd mitmõ variandiga', a peräkõrra otsustimi föönikist ja paabutsirgust mõõtõts tsirgu kasus. Mullõ väiga' miildü tuud pilti joonsta'! Tsirgu kihä kati piinü pilokiräga' ja ka' tagamaa sai pilvist ja peeñokõisist lillikirost õhulinõ. Valu sääne, nii ku om Tsirgupiimä maiku karamelkas. Ma tei kats pilti, üts oll sinitsidõ aktsentega roosa assortiikorvi jaos ja tõõnõ oll oransi aktsendiga' kollanõ, vaniljemai-gulitsõ karbi jaos.“ Disainer Põldre Maretiga' panti muinajutu-tsirgulõ helde käega' kohtlakki, surutrükki ja kirju pääle kulda. Nii õt tulõmus sai väiga' uhkõ ja helkvä.

Karbi kõõ suurõp avustaja oll muidogi' Olivia imä. „Mu imäle tuu karp nii väiga' miildü, õt tä ost näid hulga ja kinke kõigilõ tähtpäivil, mõntkõrd niisamata näütises kassapidä-jäle. Õks säänestmuudu, õt ost kats karpi ja tõõsõ and müüjälä: „Soo om teele. Mu tütre joonstõ!“ Mõntkõrd oll hindäl ka' hüü poodih nätä', õt kiäki' oll mu karbi ostmisõs võtnu' vai ütäl, õt oh ku illos karp. Kuuli tutvilt, õt Tsirgupiimä kingiti niisamata ilosa pildi peräst, tõõsõ kotusõ pääl oll ostminõ maigu peräst.“

Kas kunagi' nakas Kalev vahtsõst Eesti kunstnikõ loomingut tarvamma? Annekese ja Tsirgupiimä pakendidõ ilostusõ' tekk prantsusõ joonstaja, tõisi Kalevi maiuisilõ kujondusõ' om tennü' Eesti disainiagõntuuri Koor kujondaja'.

ESTER VAITMAA

Uma pääväkirotusõh kirotas kunstnik hindäst säänestmuudu:

„Ma olõ Lipartia Olivia, vabakutsõlinõ illustraator. Ma olõ peri Setomaalt, parhilla' elä Talinah. Umma kunstnigu-tiid alosti Tarto Kunstikoolih, peräst opõ aastaga Academia Non Gratah ja edesi lätsi Talina Eesti Kunstiakadeemiahe, koh sai korgharidusõ lavakujondusõ erialal. Viimätsel aol olõ päämät-

selt pühendünü' illustriirmisõlõ ja parhilla' keskendünü' mi perrefirma Lucky Laika jaos pilte joonstamisõlõ. Ma tii tüüd digimaali tehnikah. Mu suurõs iihkujos om Ilon Wikland, kin-kõga' mul om olnu' avvu ka' trehvädä'. Ma pia kinni timä ant soovtuistist mullõ – õga päiv tulõ joonsta'! Ja nii ma sis joonstagi'.“

Lüllemäe seto pido külälise'.

Raudoja Ahto pilt

Valgamaa seto' sai' kokko hõigat ja nä tulli'!

VEESAARÕ ANNE

Ma olõ rändsetodõ perrätulõja, mu vanaimä Anne oll' peri Kosõlka küläs ja vanaesä Jaan Sagarjast. Nimä' pagõsi' Setomaalt Valgamaalõ, perre' olli' suurõ' ja maad veidõ ni olõ-s midägi tetä', vaia löüdä' parõbit moodussit ello jäiä'. Vanaesä ehif üteh velju Vaido, Viktori ni Nikolaiga Lüüdi talo Valgamaalõ. Nikolai jäi perrega Vana-Lüüdilõ, minkõ nä edimält üteh osti', Vaido läts gümnaasiummi opma ja timäst sai Lüllemäe meierei vedosnik. Vanauno Viktor opsõ Petserih preestrist ni timäl olli' kogo-dusõ' Karksi-Nuih, Kihnuh, Pärnuh ja vaihtõpäl pidäsi tä jutlusi Talina Issändä Muutmisõ pääkerkoh.

Mu vanaimä mõista-s kiräkiilt ni timäga mi kõnõli seto keeleh. Ma olõ sis Valgamaa seto

ja tuuperäst anti Seto Kongressi vanõmbidõ Hörna Aare ja Leima Aarne puult mullõ ülesandõst Valgamaa seto' kokko hõigada'. Hörna Aare ütäl, õt ku tulõ ka viis inemist, om hõste, a tull' kolm kõrda inäbä, 15 inemist. Ma hinnäst loe-i.

28. jaanuaril trehvssi' Lüllemäe kultuurimajah 23 setot. Setomaal sai uhkõ delegatsioon: Leima Aarne, Raudoja Ahto, Kriisi Tarmo, Kriisi Ando Temmo, Torm-Kriisi Piret, Leima Evelin, Järvelli Rein. Ulliväega hõste läts, õt Lüllemäe kultuurimaja juhataja Kaasi Ene om ka seto ni timä lubasi õkva kultuurimajah kokko saia'. Täl oll' kohv ni tsai jo valms keedet, ku õgaüts uma kostiga lavva mano tull'. Laud sai õkva laaditõt. Kõkõ parõmb süük mu perrä oll' Uibomägi Kuldari tett sõir.

Ma anni Leima Aarnele sõna ja küüsse, milles mullõ sääne

kokkokutsmisõ tüü anti. Aarne kõnõli, õt setosit om 12 000 rahvaloendusõ perrä, a Setomaal eläs õnnõ 3000, ni nimä' olõ-i kõik seto', koh nuu' tõõsõ' seto' sis eläse'. Nimä' võisi' hindäst märko anda', üteh leelota', kõnõlda', kirmast pitä'. Säändse' tegemisõ' hoitva' keele ni kultuuri alalõ.

Järvelli Rein kõnõl, määndse' plaani' Setomaal omma' keele ni kultuuri alalõhoitmisõst. Raudoja Ahto andsõ tiidä' Seto Instituudi tegemistõst, vahtsist raamatist, kuis telli' Setomaa aolehte. Ahto kõnõl' ka tõõsõl puul kontrolljuunt olõvidõ kooluaidu kõrrahhoitmisõst ni kääpidõ märgistamisõst.

Kriisi Tarmo tutvust' Setomaa Edendüsfondi ja inemise' tugisi' sood õks veitsiviisi.

Ando Temmo ja Leima Evelin mängse' pilli, mi tandsõ ja lõpõtusõs lauli Seto hümmi.

Taha-s kuigi kodo minnä',

õks leeloti viil Tormi Pireti ni Evelini iistvidämisõl: „Tah-tu-i kuigi kodo minnä'...“ Sõidi lakja, kiä müüdä Valgamaad, kiä Setomaalõ ja ma' päälliina. Riigikogo esindäji Sibula Priit sõitsõ Otepää kanti, timä kah Valgamaa seto.

Ma' lätsi viil Visseli Triinu Kolme Sõsara Restoranist läbi, tahtsõ Triinulõ tereh üldä'. Restoran õkva Lüllemäe kultuurimaja kõrval, a Triinul olõ-s aigu kokkotulõkilõ tulla' ni mukka kõnõlda'. Täl külälisõ' tiiäki-i kost tulnu', restoran rahvast täüs ja Triin juusksõ edesitagasi. Ma näeki-s timmä, üts sõsar andsõ ussõ vaihõlt kats purki mett, ma olli tuu mii joba sügüse Triinu käest telnü.

Märgotami parhilla', kuis mi jälki kokko saami, ja tulõva kõrd vaest om viil inäbä setosit Valgamaalt kuuh. Mul om no' nii-üldä' andmõbaas näidest, kiä tuul puulpühäl üteh kulati'.

Seto latsõ' Tartoh korjuva' kokko

LAANEOTSA ANNELA

2. veebruaril, õkva Tarto rahu aastagapääväl, saiva' seto latsõ' ni vanõmba' Tartoh edimäst vuuri kokko ütitsõst leelo, keele ja seto kultuuri opmisõst.

Ku Talinah om Seto Latsi Kuul toimunu 11 aastakka, sis Tartoh oll' sääne seto latsi seto kultuuri oppusõ kotus puudu. Parhillatsõst ommava' seto latsõ' Tartoh kokko saanu' kats kõrda ja mõlõmbal kõrral om

suur saal olnu rahvast täüs – kotusõ pääl om olnu pia 20 latsõkõist üteh vanõmbidõga.

Latsi oll' oppamah Noormetsa Maria, kiä om mitmõ Tartomaa leelokoori iistvidäja.

Kui kiäki taht tulla' avitama latsi oppama vai sis ka ummi latsiga tulla', pallõmi tiidä' anda' Laaneotsa Annelalõ. Kokkosaamisõ kotus om Rae-koja plats 6, Õuruupa kultuuri-päälliin Tarto 2024 saalih. Õga kõrd lepütäs ütitsõlt vahtsõnõ kokkosaamisõ aig kokko.

Kokko tulnu seto latsõ' ja vanõmba'.

Laaneotsa Annela pilt

Setomaa paistu turismimessil hõste vällä

Üle paari aastaga peeti Talnah jälki turismimessi. Setomaa oll' ilostõ vällä – tuud sis Setomaa Turismi ja Setomaa Muuseumidõ katõ pääle ostõt platsiga. Taadõperrä tulõ säänest otsust õnnõ kittä', selle õt tõõnõ variant olnu kuigimuudu Võromaa siäh üteh kõõ Lõuna-Eestiga.

Olõ-õi liisnalt ültü, õt meist

oll' rassõ tähelepandmalda' müüdä minnä' – nii seto rõiva', karmoškamäng, Setomaa ülebsootska kohalolõk ku kõik muu tõmpsi' tähelepanu. Aifumma, Kriisi Ando Temmo ni Operi Rain, messilõ tulõmast ja pilli mängmäst!

Setomaa päämäne sõnom messil oll' Setomaa Muuseumidõl muidogi hindä suurõ

majapidämise tutvustaminõ ja Setomaa Turismil Setomaa 2023. aastaga suurõmbidõ üritüste kava jagaminõ. Vällä olli' ka turismiliikmidõl üteh antu materjali'. Ummamuudu tähelepanu saiõ' Seto Kuningriik ja Lüübnitsa laat. Operi Ulvi ja Saarine Maarja olli' sibulidõ ja keldokallu külge köütü' noidõ üritüste kaardikõsõ', midä sis nä

esi' rahvalõ ka jai'. Mitmõ' inemise' tull' ütlema, õt tii', seto', paistuti tõistõ siäst hõste vällä.

Tennä Kogermani Liisi, kiä oll' Setomaa Muuseumidõ poolõ päält kimmäs vidäja ja Talnaga suhtlõja, a niisamatõ ka kõiki mi suurõ miiskunna liikmit.

LEIMAARNE

Setomaa Turismi vedosnik

Setomaa tandsja' läävä' olümpialõ

TORMI PIRET
tandsoppaja

Setomaa sportlasõ' omma' käunu' eissagamadsil võistluisil, tõisi siäh ka maailmameistri-võistluisil ni saanu' edimädsi, tõisi, kolmandit ja muid kotus-

sit. Om kiäki Setomaalt võtnu osa olümpiast, mõista-ai üldä', a kuigi taha-ai usku', õt olõsi'. Parhilla' paistus külh šoodmuudu, õt edimädse' olümpiasõ' Setomaalt omma' tandsja'. Kuus tandsjat tandsopundist Verska Iginoorõ' võtva' osa aoluu edimädsest tandsoolümpiasõst, om hüä mõtõh tulla' Elvahe tandsoolümpialõ, õt kaia', ku mitmit tandsostiile tandstas. ku pallo tandsjit om tandsoolümpialõ korjunu ja kuvvamuudu kiäki tands. Pässä' peio, hüä' seto' ja Setomaa rahvas! Tandsoolümpialasõ' uutva' väega ti tukõ!

piast, määne peetäs Elva liina timahava 27. veebruarist kooni 5. märdsini. Tandsoolümpial saa nätä' 1700 tandsjat ja päält 500 tandso, mia' omma' jaet 22 eissagamastõ tandso-stiili: svingitands, stepitands, rahvidõ tands, võistlustands, hobitands, uulidsatands, sõi-

tands, ladinatands, kõtutands, täämbädsepäävätands, hip-hop, eesti rahvatands, väikolatsitands, kantri, dsäss, vlamenku, preik, vikurvõimlõminõ, tandsõnääütemäng, disku, ballett, K-pop. Ütest stiilist, minkõh läävä' osa võtma Verska Iginoorõ', om

svingitands. Iginoorõ' tandsva' nelli tandso. Kol' nuist omma' väikopundi tandso'. Üts om paarihtands. Iginoorõ' astva' olümpia tandsopõrmandulõ kesknädälä, 1. urbõkuu pääväl kell 18.30 Elva vahtsõh sporditarõh. Õgal ütel, ütskõik määndsest Eestimaa kotus-

Verska Iginoorõ' tandsva' svingi.

Eräkojo pilt

Verska Iginoorõ „Seto Odüsseia“ etendüsel tandsmah.

Tintse Egoni pilt

Võromaa laulu- ja tandsopido „Aigu om“

Parhilladsõ jagamisõ perrä om Setomaa vald palakõnõ Võromaa. Kimmähe tege Setomaa Võromaad kultuurilidsõlt rikabast. Võromaal trehvase' kats ummamuudu kultuuri – võro ja seto kultuur. Võromaa laulu- ja tandso-pito peetäs õga aastak suvõ hakatusõh. Önnõ koroonaag mutif taad kõrda. Minevä aastaga, 2022, olli' seto' edimäist vuuri uma kultuuri jaoga kutsut Võromaa pido pääle. Tulla'

tahtjit setokõisi olõ-õs sukungi veido – päält 100 inemisõ Setomaalt, Võromaal, Põlvamaalt, Tartost, Talinast, Harjumaalt. Seto kultuuri jago and' päält-kaejilõ kimmä arvusaamisõ, õt võro ja seto kultuur omma' kats väke täüs, a eissagamast kultuuri. 2023. aastaga Võromaa laulu- ja tandsopido om plaanit pitä' lehekuu 20. pääväl Võru-Kubijal. Pääsäädjä Kõrsi Tea om pidolõ pandnu nimest „Aigu

om“ ni samahtõ ku minevä aastakagi, uut eräle seto kultuuri jako. Pido kottalõ om pääsäädjä Kõrsi Tea ülnü: „Mi elä säändsel aol, ku kõigil om kõik aig kipõ. Sääne elo tege kuřast. Olõ-õi viländ aigu kõgõst, minkõst vaia, kõgõst, mia on hüä ja meelütäv. Midä tetä'? Kuvvamuudu tuvva' tagasi rõõm ja raho? Om perämäne aig võtta' aigu ... kaemisõst ja nägemisõst, kullõmisõst ja kuuldmi-

sõst, niisamahtõ lesatamisõst, rõõmostamisõst ja tehnamisõst. Ütehkuuh lauldõh ja tandsõh läävä' murrõ' meelest maaha ni mi lövvä vahtsõst üles naarahusõ!“ Ökva nigu aastaga iist, om ka timahavadsõ pido seto kultuuri jago säet šoodmuudu, õt olõ-õi eräle lauljit ja tandsjit, om ütime seto kultuur. Iihlauljakuur om timahava Verska Naase'. Kavah omma': kargus, „Kats sõsard kargasõ“, kolmõgeski kaaras-

siim, kadrel vai vastatsidõ tands ja „Lätsi alla lilli“. Kimmähe om õgal seto kultuuri jaoh osalõjal vaia kõrdapite seto rõivit. Laulusõna' ja tandsovideo' saada nuilõ, kiä' omma' hinnäst kirja pandnu'. Tuud saa tetä' kargus@swingtants.ee. Suur teno kõigilõ, kiä' omma' tulõhkist tiidä' andnu': Hõbõhhõdsõ' Verskast, Verska Iginoorõ' Verskast, kultuuriklubi Setoluu' Talinast, tandso- ja kultuurikodo Modus

Talinast, Seto perrerrühm Setomaalt, Siisik Võrost, Hõbehall Miktämäelt, Poloda Piigad Miktämäelt, Lustiline Verskast. Ooda väega mano leeloparkõ, kiräh omma' parhilla' päämädselt tandsja'. Eisheränis väega om vaia miihi – ti jaost saa olõma eräle tähtsä tegeminõ. Võromaa laulu- ja tandso-pidoh tettü-nättü pand paika arvamisõ seto kultuurist Võromaal. TORMI PIRET

LATSINULK

Merca

HEDO JA KALLENDRI

HEDO SAI UMALÕ VAHTSÕST AASTAGAST KINGTÜSEST KASSIKÕISIGA KALLENDRI. ÕGAL KUUL OMMA' UMMAMUUDU TSIIDSÕDÕGA PILDI'. A TAH OMMA' KA MÄÄNDSEGI' SÕNA' JA NUMBRI'. „MILLE KALLENDRIH NUMBRI' PIÄT OLÕMA?“ „A TOLLÕ, ÕT INEMIISIL OLÕS LIHTSAPÄIVIST JA KUIEST ARVO SAIA'. KUNA TÜÜLE VAI LATSIAIDA MINNÄ', KUNA OM PUHKAMISÕ AIG.“ „KUNA OM PUHKAMISÕ AIG?“ „INÄMPJAKO INEMIISIL OM NÄDÄLIH PUHKAMISÕST PUULPÄIV JA PÜHÄPÄIV.“ „A MIS TUU NÄTÄL OM?“ „NÄTÄL OM JUPIKÕNÕ ÜTEST KUUST,

AASTAGAH OM KUID KATSTÕISTKÜMMEND TÜKKÜ.“ „MAMMA, SA UL'TAT, KUU OM JO TAIVAH!“ „OM TAIVAH JA KALLENDRIH KAH. TOLLÕ, ET EDEOTSA NAKSIVAGI' INEMISE' KUU PERRÄ AIGO ARVAMMA: KUNA KASOMA NAKAS, KUNA TÄÜS SAA, KUNA JÄLH MAAHHA NAKAS MINEMÄ.“ „A MIS OM NÄTÄL?“ „NÄTÄL OM SÄIDSE PÄIVÄ. NÄDÄLIH OMMA' IISPÄIV, TÕÕSÕPÄIV, KOLMAPÄIV VAI KESKNÄTÄL, NELLÄPÄIV, RIIDE, PUULPÄIV JA PÜHÄPÄIV.“ „MIS OM IISPÄIV?“ „EDIMÄNE PÄIV. NO NIGU VÕTA IIST.“ „TÕÕSÕPÄIV OM SÕS TÕÕNÕ PÄIV, KOLMAPÄIV KOLMAS, NELLÄPÄIV NELÄS ... A MILLE RIIDE, MITTE VIIEPÄIV?“ „AMMO' AIGO TAGASI OLL' MI RAHVAL NELÄST VAI VIEIST PÄÄVÄST KOKKOPANT NÄTÄL. ARVADA', ÕT RIIDE VÕISÕ OLLA'

TUUKÕRD HOOBIST PÜHÄPÄIV. A SÕNA RIIDE ESI' TULÕ GERMAANI SÕNAST FREITAG, TUU OLL' NÄIL PÄIV, MIS PÜHENDET IMÄJUMMAL FREYALÕ.“ „A MILLE PUULPÄIV OM PUULPÄIV? KAS TÄ SAA SÕS VARRAMPA OTSA KU TÕÕSÕ' PÄÄVÄ?“ „SAA-I,“ NAARD MAMMA. „ÕKS SAMA PIKK KU MUU' PÄÄVÄ, A ŠOOL PÄÄVÄL VANASTÕ TÜÜD TETÄ-S, ÖNNÕ TARVILIGU' TOIMÕNDUSÕ' JA SANNA KÜTETI NI MÕSTI HINNÄST, ÕT PÜHÄPÄIVÄ ILOSAHE, PUHTALT VASTA VÕTTA.“ „SÕS VÕI PUULPÄIVÄ KA MÕSUPÄÄVÄST KUTSU'. VAI SANNAPÄÄVÄST.“ „VAI VIHAPÄÄVÄST ...“ „VÕEH, MILLE?“ „A TOLLÕ, ÕT SANNAH ÕKS TULÕ KA VIHAGA SOPUTA': SOPU-SOPU, LATSÕKÕNÕ, KÄE' TERVEST, JALA' TERVEST, HING KLAARIST, PÄÄ SELGEST!“

Setomaa aolehe telmisõ hind lätt kallibast

Kökkö ilma ütehhaardnu hindu nõsõminõ jätä-äi putmalda ka Setomaad. Aoleht Setomaa, mis om nii kavva, ku mi mäletä, öks masnu önnõ 12 eurot aastagah, tuu tege üts euro kuuh, lätt no' vahtsõst aastagast kallibast. 2023. aastaga 1. jaanua-

rist nakaš aolehe aastaganõ tellimus masma 18 eurot, mis tege 1,50 kuuh. Võrrõldõh muu kraami hinnaga om tuu önnõst väigokõnõ rahakõnõ. Mi looda, öt Setomaa aolehte tellitäs öks edesi.

Setomaa toimõtus

- Setomaa aoleht tulõ Setomaa valla elänikõlõ ökva ja massulda kodo postkasti.
- Köik töösõ', kiä' tahtva', saava' aolehte 18 euro iist aastagah kodo telli'.
- Setomaa aolehe tellimus sobis hõste ka kingtüsese, näütüseset imäle, esäle, vanavanõbilõ, sõsarõlõ, velele, sõbralõ, latsõlõ, ristilatsõlõ ...
- Setomaa lehte saat telli' ka aastaga joosul, telmisõ aig pia-ai pääle nakama 1. jaanuarist. Võit telli' ka 15. märtsil, 20. mail, 18. oktoobril vai ütskõik kuna.
- Tellimus tetäs harilikult ütest aastagast, a pallõ' vanõba' inemisõ' telvõ' poolõst aastagast ja tuu kõlbas kah.
- Setomaa aolehte **SAA-AI TELLI' POSTKONTORIST**, a önnõ Seto Instituudist. Telmisõ jaost saatkõ' e-kiri info@setoinstituut vai helstäge' **5627 3889** (Helen).
- Aoleht tulõ trükist kuu töösõh poolõh ja joud postkasti kuu peräotsah.

Setomaa

Sündmusõ' Setomaal

- 7. märdsil** kellä 9–18 Setomaa suusasara finaalettapp Verskah.
- 10. märdsil** kell 18 naistõpäävõpido Obinitsa galeriis.
- 11. märdsil** kell 14 pinksiturniir Obinitsa Open 2023 Obinitsa külakeskusõh.
- 11. märdsil** kell 16 tandsutarõ Obinitsa muusiumih.
- 11. märdsil** kell 18 naistõpäävõpido Lüübnitsa külakeskusõh.
- 14. märdsil** kell 18 seto tandsa opitarõ Obinitsa külakeskusõh.
- 17. märdsil** kell 17 maitsõelämusõga opitarõ – 11 süüki tuurtatrügust Küllätüväh.
- 28. märdsil** kell 18 seto tandsa opitarõ Obinitsa külakeskusõh.
- 30. märdsil** kellä 11–13 Setomaa valla iäkidõ ülikuul Verska kultuurimajah.

Önnitlõmi tillõkõist vallakodanikku!

MATVEI AHOSEPP

VIIVI EKSTA
90

Önnitlõsõ' kunagitsõ' opilasõ' Petseri 2. Keskkooli päivil.

Leinämi

† Heino Karro
† Aleksandra Rimm
† Paul Karing

10. märdsil kell 18 Obinitsa Galeriih, innitseh sovhoosi kontorih

NAISTÕPÄÄVÄ PIDO

Kell 19 esines temaatilidsõ laulupõimikuga Obinitsa Uus Teater ansambli. Tandsos mäng Baaba ja Ka, omma' üllätüsesineja' ja vaba lava.

Kostüümi' – aastast 1978, ± 5 aastat

Puhvetist ilma massulda tsäi ja kohv ni tort. Lavva katami kõik kuuh.

Pilet 5 eurot (puul summast lätt luudava küläseltsi kassassõ).

Laudu registriirmine:
Kauksi Ülle, tel 5656 9079,
kauksiylle@gmail.com

PETSERI KOOLI PERRE KOKKOTULÕK

Annami tiidä, öt PETSERI EESTI KOOLIGA ütskõik määnest muudu köudet inemistõ traditsioonilnõ KOKKOTULÕK om 29. juulil 2023 VÕROH Võromaa Toidukeskusõh Lydia Koidula 7 (tel 7828528), Lutõriusu kerigu ja Katariina allee lähkoh algusõga kell 12. Ruumi pidäja küüsüs rentjalt 10 eurot osamassu inemisõ päält, selle öt taht pakku' ka suupisteid.

Mano saat küüsüüdä Matteuse Undinalt, tel +372 5675 0980, vai Ranna (Viilo) Õielt, tel 5295 630.

Hüä Obinitsa külä ja ümbretsõõri külli elänik!

18. märdsil 2023 kell 12 om kuuholõk Obinitsa külakeskusõ saali.

- Päävõkava:** 1. MTÜ Obinitsa Külade Seltsi asutaminõ.
2. MTÜ Obinitsa Külade Seltsi 5-liikmõlidsõ juhatusõ valiminõ.
3. Obinitsa külä külavanõmba valiminõ.

Kõigil om võimalik üles säädä juhatusõ ja külavanõmba kandidaat ja tuust tiidä anda' 14.03.2023 seltsi meiliaadressil obinitsakuladeselts@gmail.com vai tuvva' kandidaadi nimi paprõ pääl Obinitsa muuseummi T-L kellä 10–16.

Oodami rohkõt ja aktiivsõt osavõttu!

SÜNNÜPÄÄVÄ' MÄRTSIH

Vabarna Maret – 66 2. märts käsitüü oppaja ja Kuldatsäuga leelonaane	Maasikamäe Sirje – 60 13. märts Hõpõhõimu leelonaane	Tšizova Liivi – 49 24. märts Kosõlka koori leelonaane	Helena Kõiv 89
Pikä Ott – 37 2. märts Seto Miihi Summa laulumii	Valgu Toomas – 39 13. märts laulu- ja pillimiis, Nedsäjä Külä Bändi liigõh	Visseli Kerti – 42 24. märts sõögimeistri	Veera Grigorjeva 88
Ahosõ Voldemar – 78 3. märts pillimiis, Hõpõhõimu iistvidäjä	Jüriõ Vello – 79 14. märts koolimiis	Matvei Arvi – 60 26. märts Hõpõhõimu laulumii, Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo liigõh	Lidie Hain 88
Karbi Laura – 29 3. märts Sorrõseto leelo- ja pillitütrik	Kuusingu Toomas – 47 15. märts kunstnik	Torm-Kriisi Piret – 59 27. märts sootska, tandsuoppaja	Eha Sari 87
Tsopatalo Helju – 74 8. märts Kosõlka koori ja Tsirgukõisi koori innine iistvidäjä	Leima Matis – 31 16. märts muusigamiis	Tammõ Merita – 65 28. märts Sorrõseto leelonaane	Aleksandra Simagina 84
Lahe Anni – 70 8. märts Meremäe raamadukogo juhataja	Lõivu Merlin – 41 20. märts käsitüuline ja piltnik	Lillaku Anti – 38 28. märts aoluulanõ	Aino Koba 83
Tuulõ Karin – 48 8. märts Helmise leelonaane	Veirami Valentina – 98 22. märts Sõsarõ koori innine laulja	Toomõ Elo – 43 31. märts Verska Naase' leelonaane	Valentina Anufrienko 82
Jänesmäe Viktor – 74 9. märts Vel'õ' laulumii	Kosemäe Helju-Helene – 81 23. märts Helmise leelonaane	Setomaa Vallavalitsus suuv önnõ:	Salme Liinamäe 81
Linnusõ Vaino – 69 9. märts pillimiis	Sopotovi Dmitri – 57 23. märts Petseri 2. Keskkooli innine oppaja	Aleksandra Padumäe 98	Niina Zadunaiskaja 81
	Turvasõ Evelin – 46 23. märts Meremäe-Obinitsa naiskoori laulja	Marie Lumi 96	Maimu Lumi 79
		Veera Lillik 93	Vello Jüriõ 79
		Naadi Kopli 91	Silvia Vao 79
			Kalle Puhalainen 78
			Elvi Haljas 78
			Aino Palmik 78
			Heldur Ilves 77
			Enno Liivik 77
			Veera Talas 77
			Nikolai Kapten 77
			Helju Järvelill 77
			Georg Mahla 77
			Anu Klaas 77
			Eduard Pedassaar 77
			Valentina Männik 76
			Sulev Serbak 75
			Aino Tammela 74
			Helju Tsopatalo 74
			Nikolai Osak 74
			Nodari Tsetshladze 74
			Paul Palolill 73
			Arvo Aun 73
			Vitali Latkin 72
			Viktor Tarkus 72
			Leo Heidorf 72
			Lea Süvaorg 71
			Paul Tamm 71
			Valentin Talupoeg 71
			Eve Kaup 71
			Anni Lahe 70
			Vassili Kand 70
			Arvo Tuusa 70
			Vello Hainsoo 70